

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN CUMHURİYET
KADINI KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Nur Sema ÖKDEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2018

©2018 Nur Sema ÖKDEM

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN CUMHURİYET
KADINI KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

SOCIAL STUDIES TEACHERS OPINIONS ABOUT THE CONCEPT
OF THE REPUBLICAN WOMEN

Hazırlayan
Nur Sema ÖKDEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Sencer SAYHAN

KIRŞEHİR-2018

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, Nur Sema ÖKDEM tarafından hazırlanan “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cumhuriyet Kadını Kavramına İlişkin Görüşleri*” adlı tez çalışması .../.../2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Prof. Dr. Sencer SAYHAN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Vedat AKTEPE

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezinin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezinin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

...../...../2018

Nur Sema ÖKDEM

İmza

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN CUMHURİYET KADINI KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Nur Sema ÖKDEM

Danışman: Prof. Dr. Sencer SAYHAN

2018-(xiv+75)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Sencer SAYHAN

Doç Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Vedat AKTEPE

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyet kadını kavramına ilişkin görüşlerinin” belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Kadınlar, toplumun vazgeçilmez bireyleridir. Çünkü kadın, annelik vasfının tek sahibidir. Bu özelliğe sahip olan kadın toplumun tüm alanlarında da aynı şekilde değer görmelidir. Geçmişten günümüze bir değerlendirme yaptığımızda, toplumda yaşanan; sosyal, siyasi, dini ve kültürel değişimler kadının durumunda da değişikliklere yol açmıştır. Bu değişim, Cumhuriyetin ilanı ile tüm alanlarda olumlu yönde adım adım ilerler. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yapılan inkılaplar, kadınlar yararına ciddi gelişmeleri beraberinde getirmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Cumhuriyet kadını kavramına ilişkin görüşlerinin” belirlenmesini hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Açık uçlu sorular ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmen görüşleri alınmış olup, elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu; 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adana ili, Çukurova ilçesinde görev yapan toplam 48 Sosyal Bilgiler Öğretmeni oluşturmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formları incelendiğinde; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet ve mesleki kıdemleri farklı olsa da; **cumhuriyet kadını kavramının** kadına çağdaş modern özgür ve eşitlik kazandırdığını belirtmişlerdir. **Cumhuriyetin ilanı ile kadınların** toplumda birçok alanda haklara sahip olduğunu medeni bir kadın imajının yansıtıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, **Sosyal Bilgiler ders ve kılavuz kitaplarının** konu ve kazanımlarında, kadınlara yeterli ölçüde yer verildiği görüşündedirler. **Cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini** yorumlarken eşitliğin ve hak kavramlarının önem kazandığını vurgulamışlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin **Cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşlerine** bakıldığı zaman, kadının erkekle eşit olması ve hak sahibi olması gerektiği görüşleri öne çıkmaktadır. Böylece cumhuriyetin ilanı ile beraber oluşan cumhuriyet kadını profilinin tanımı, sahip olduğu hakları ve bu haklarla beraber kadının toplumdaki yerinin neler olduğunu saptamak için kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konuyla ilgili görüşleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Cumhuriyet Kadını, Kadın Hakları.

ABSTRACT

Social Studies Teachers Opinions about the Concept of the Republic Women

M.Sc.Thesis

Preparer: Nur Sema ÖKDEM

Advisor : Prof. Dr. Sencer SAYHAN

2018-(xiv+75)

Kırşehir Ahi Evran University, Institute of Social Sciences

Department of Social Sciences Education and Turkish

Social Studies Education Programme

Jury

Prof. Dr. Sencer SAYHAN

Assoc. Prof. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

Asst. Prof. Dr. Vedat AKTEPE

This research was conducted with the aim of dim the opinions of Social Studies Teachers about “the concept of the Republican woman”. Women are indispensable individuals of society. Because women are the only owners of the motherhood. Women with this attribute should value equally in all areas of society. When we make an evaluation from the past to the present, social, religious and cultural changes in society have led to changes in women’s status. This change has progressed in a positive way in all areas with the proclamation of the republic. The reforms carried out with the proclamation of the republic brought serious developments for the benefit of women.

In this study, qualitative research method was used to determine the opinions of social studies teachers on the concept of Republic women. With open-ended questions and a semi-structured interview form, teacher opinions were taken and the data obtained were subjected to content analysis. The study group consists of 48 Social Studies teachers working in Çukurova district of Adana in the 2015-2016 academic year.

While the gender and vocational seniority of social studies teachers were different, they stated that the concept of the republic woman gained modernity, freedom and equality to women. They have stated that women have rights in many areas in society

and that the image of a civilized woman is reflected with the declaration of the republic. Furthermore, teachers have the opinion that adequate coverage is given to women in the topics and objectives of Social Studies course and guide books. They emphasized that the concepts of equality and rights gained importance while interpreting the status of the republic women in society. When looking at Social Studies teachers' views on the place of the Republican woman in society, it is seen that their views are prominent that the women must be equal with the men and must have the right.

Thus, the definition of the republic women's profile, their rights and the views of female and male social studies teachers on this issue were evaluated in order to determine the place of women in society together with these rights.

Keywords: Social studies teacher, Republic women, woman's rights.

ÖNSÖZ

Bu tez Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyet kadını kavramına ilişkin görüşlerinin” belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; Adana ili Çukurova ilçesinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adana ili, Çukurova ilçesindeki 48 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma; kadının Cumhuriyetin ilanı ile birlikte gerçekleştirilen inkılaplarla beraber kazandığı haklara, bunun sonucunda kadının toplumdaki yerine vurgu yapmaktadır.

Araştırmanın planlanıp uygulanması ve değerlendirilmesi boyunca değerli görüş ve yönlendirmeleriyle zamanını ve katkılarını benden esirgemeyen tezimi tamamlamamda büyük katkısı olan danışman hocam sayın **Prof. Dr. Sencer SAYHAN’a** teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tezim boyunca bana yol gösteren desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen, bana her zaman yol gösteren sayın **Prof. Dr. Hayriye SAYHAN** hocama, farklı fikirleriyle tezimi yönlendiren sayın **Doç. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ’a** ve **Arş.Gör. Hamza YAKAR’a** teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım sırasında bütün zorluklara benimle birlikte göğüs geren ve hayatımın her anında bana destek olan emekli öğretmen, canım annem Naciye ÖKDEM’e, dayım Mehmet TOPÇU’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nur Sema ÖKDEM
KIRŞEHİR – 2018

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
GRAFİK LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	2
1.4. VARSAYIMLAR	2
BÖLÜM II.....	4
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	4
2.1. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI.....	4
2.2. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN AMAÇLARI.....	4
2.3. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ	6
2.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARINDAKİ KAZANIMLARDA KADINA İLİŞKİN KONULAR	6
2.5. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİNDE TÜRK KADINI VE KADININ TOPLUMDAKİ YERİ	9
2.6. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK KADINI.....	14
2.6.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Kadınlara Verilen Haklarla İlgili Değişiklikler.....	16
2.7. CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN İNKILÂPLARDA KADIN.....	19
2.7.1. Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplarda Kadın	20
2.7.2. Siyasi Alanda Yapılan İnkılâplarda Kadın	22
2.7.2.1. İlk Kadın Milletvekillerimiz	23
2.7.3. Eğitim Alanında Yapılan İnkılâplarda Kadın	27
2.7.4. Toplumsal Alanda Yapılan İnkılâplarda Kadın.....	29

2.7.5. Ekonomik Alanda Yapılan İnkılâplarda Kadın	30
2.8. İLGİLİ LİTERATÜR.....	35
BÖLÜM III	39
3. YÖNTEM	39
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	39
3.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	39
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	39
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	40
BÖLÜM IV.....	43
4. BULGULAR VE YORUM.....	43
4.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRETMENLERİN ÇALIŞTIKLARI OKULLAR VE ÖĞRETMEN SAYILARI	43
4.2. KATILIMCILARIN CİNSİYET VE MESLEKİ KIDEM ÖZELLİKLERİ	43
4.3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “CUMHURİYET KADINI” KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	45
4.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde “Cumhuriyet Kadını” Kavramına Yönelik Görüşlerinin Sınıflandırılması.....	48
4.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “CUMHURİYETİN İLANI İLE KADINLARIN YAŞANTILARINDA NE GİBİ DEĞİŞİKLER MEYDANA GELDİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ NELERDİR?”SORUSUNA VERMİŞ OLDUKLARI YANITLAR	51
4.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, “Cumhuriyetin İlanı İle Kadınların Yaşantılarında Ne Gibi Değişiklikler Meydana Geldiğine İlişkin Görüşlerinin Sınıflandırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.5. SOSYAL BİLGİLER DERS VE KILAVUZ KİTAPLARINDA “CUMHURİYET KADINI KAVRAMINA NE ÖLÇÜDE YER VERİLDİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER? SORUSUNA VERMİŞ OLDUKLARI YANITLAR	55
4.6. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLARAK "CUMHURİYET KADINININ TOPLUMDAKİ YERİNİ NASIL DEĞERLENDİRDİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ NELERDİR?”SORUSUNA VERMİŞ OLDUKLARI YANITLAR	56

4.6.1. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Cumhuriyet Kadınının Toplumdaki Yerini Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin” Görüşlerinin Sınıflandırılması.....	57
4.7. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLARAK “CUMHURİYET KADINININ TOPLUMDAKİ YERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ NELERDİR?SORUSUNA VERMİŞ OLDUKLARI YANITLAR	59
4.7.1. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Cumhuriyet Kadınının Toplumdaki Yeri Hakkındaki Görüşlerinin Sınıflandırılması.....	61
BÖLÜM V	64
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	64
5.1. SONUÇ, TARTIŞMA	64
5.2. ÖNERİLER	66
EKLER	72
EK 1: Görüşme Formu	72
EK 2: Valilik Onayı	73
ÖZGEÇMİŞ	74

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 4. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar	6
Tablo 2.2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar	7
Tablo 2.3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar	8
Tablo 2.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar	9
Tablo 2.5. 1935 Yılı Genel Seçimlerinde Kadın Milletvekillerimizin Mesleklere Göre Sayı ve Oranları	23
Tablo 2.6. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kadınların İlk Temsil Yılı Olan 1935 Yılından Bugüne Kadar Temsil Dönemi ve Sayıları	24
Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulları ve Öğretmen Sayıları.....	43
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet ve Mesleki Kıdemlerinin Frekans ve Yüzdeler Değerleri	44
Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerindeki “Cumhuriyet Kadını”Kavramına İlişkin Görüşleri.....	45
Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyet Kadını” Kavramına Yönelik Görüşlerinin Sınıflandırılması	48
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Vermiş Oldukları Yanıtlar	51
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir” Sorusuna Yönelik Yanıtların Sınıflandırılması	54
Tablo 4.7. “Sosyal Bilgiler Ders ve kılavuz kitaplarında cumhuriyet kadını kavramına ne ölçüde yer verildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Değerlendirilmesi	55
Tablo 4.8. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Yönelik Vermiş Oldukları Yanıtlar	56

Tablo 4.9. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiğine yönelik görüşleri nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Sınıflandırılması	58
Tablo 4.10. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkında ne düşündüğüne ilişkin görüşleri nelerdir ?” Sorusuna Yönelik Verilen Yanıtlar	59
Tablo 4.11. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkında ne düşündüğüne ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Sınıflandırılması.....	61

GRAFİK LİSTESİ

- Grafik 2.1.** Türkiye’de 1927 Yılı ile 2015Yıllarına Ait Okur-Yazarlık Oranı
(TUIK, 2016)..... 28
- Grafik 4.1.** Araştırmaya Katılan Kadın ve Erkek Öğretmen Sayılarının Mesleki Kıdeme
Göre Dağılımları 44

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BMKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezi
GİDEM	Girişimci Destekleme Merkezleri
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
KİŞGEM	Kadın İş Geliştirme Merkezi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSSGM	Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
Mad.	Madde
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bir toplumu meydana getiren dinamik unsurlar vardır. Bu dinamiklerin başında şüphesiz aile gelmektedir. Aile, kadın ve erkek bireylerin doğası üzerine kurulmuş, toplumun en temel yapı taşıdır. Bu yapı taşından başlayıp, topluma doğru uzanan bir köprü oluşturulduğunda, kadın ve erkeğe farklı farklı roller ve görevler düşmektedir. Bu roller içerisinde kadın için her zaman ön plana çıkan, annelik olmuştur.

Toplumun değer yargıları, benimsediği inancı, kadının toplumdaki yerinin zaman zaman değişkenlik göstermesine neden olmuştur. Toplumdaki, sosyal ilişkilerin temeli erkekler üzerine kurulu bir şekilde geliştiği için erkek dış ortamda aktif, kadın ise aile içerisinde anne rolü ile yaşamını devam ettirmektedir. Böylece toplumda kadın erkek arasında ciddi bir ayırımın yaşanması kabul edilen bir gerçek hâline gelmiştir.

Bu bağlamda, cumhuriyetin ilanı kadınların kazandığı haklar ve toplumdaki yeri sorgulanacak konular arasındadır. Araştırmada öğretmenlere neden bu çalışmanın gerekli olduğunu açıklamak için birtakım açıklamalar yapılmıştır ve buna bağlı olarak, konu hakkında görüşlerinden yararlanmak için sorular sorulmuştur.

Bu araştırmanın problem cümlesi; “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cumhuriyet Kadını Kavramına İlişkin Görüşleri” nelerdir şeklinde ifade edilebilir. Bu ifadelere yanıt bulmak için görüşme formunda öğretmenlere beş adet açık uçlu soru sorulmuştur. Sorulara algıları dâhilinde cevap verilmesi istenmiştir. Araştırmanın problem cümlesindeki “cumhuriyet kadını” hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu saptamak amacıyla katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

Araştırmacılara yöneltilen sorularla, Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından oluşturulan alt problemlere bakıldığında;

- 1- “Cumhuriyet Kadını” kavramı hakkındaki öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
- 2- Cumhuriyetin ilanı ile “kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir”?
- 3- Sosyal Bilgiler ders ve kılavuz kitaplarında “cumhuriyet kadını” kavramına ne ölçüde yer verildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

4- Sosyal Bilgiler Öğretmenleri “cumhuriyet kadınının” toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

5- Sosyal Bilgiler Öğretmenleri “cumhuriyet kadınının” toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri?

Katılımcılara yukarıda verilen beş adet açık uçlu soru sorulmuştur. Alınan cevaplar ile görüşleri hakkında bilgi sahibi olmaya çalışılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Cumhuriyet ilan edildikten sonra kadın hakları, sosyal ve siyasal alanda meydana gelen değişimler ve bu değişimlere günümüzde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşleri, çalışmanın amacını oluşturur. Bu çalışmanın önemi ise; bu konuda yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamasıdır.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma;

- 2016 yılı verileri ile sınırlıdır.
- Adana ili Çukurova ilçesinde 26 okuldaki 48 Sosyal Bilgiler Öğretmeni ve
- Görüşme formundaki katılımcılara yöneltilen sorular ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada; öğretmenlerin çalışma için araştırmacı tarafından oluşturulan, yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulara bilgileri, algıları dâhilinde samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.5.TANIMLAR

Medeni Kanun: Medeni Hukuk, Özel Hukuk’un en geniş ve en önemli dalıdır. Medeni Hukuk, kişilerin toplum içinde yaşaması bakımından bir hüküm ve değer ifade eden bütün eylem ve davranışlarını, işlem ve ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür (Kamu ve Özel hukuk işlemleri, 2018).

Poligami: Osmanlı Dönemi’nde poligami taaddüd-i zevcat adıyla anılır. Osmanlı dönemi aile hukuku, İslam aile hukukunun ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde oluşmuştur ve bu konuda herhangi bir yasak konulmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nde 1926 yılında çıkarılan medeni kanun ile poligami yerini monogamiye bırakmıştır. Bu yasa ile evlilikte kadın erkek eşitliği, evlenmek için devlet tarafından görevlendirilmiş memur bulunması

şartı, eşlerin ancak mahkeme kararıyla evlenme akdini sonlandırabilmeleri kuralları getirilmiştir (Cin, 1974: 8).

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (TTKB, 2005: 5).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI

Sosyal Bilgiler; insan hayatının sosyal yönüyle ilgili, bilgileri disiplinler arası bir yaklaşımla bütünleştirerek; etkin, demokratik vatandaşlar yetiştirmek amacıyla oluşturulmuş bir derstir (Doğanay, 2003: 43). Öztürk ve Otluoğlu (2002: 6)'na göre ise Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgularını bütünleştirip, öğrencilerin seviyelerine indirgeyerek, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmayı hedefleyen bir yurttaşlık eğitimi programı olarak tanımlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun imgelemine geliştirdiği, onu kendi yaşına uygun ve toplumsal görevlerini uygarca yapabilecek hâle getirdiği daha sonra öğreneceği konuları öğrenmek için onda "istek" uyandırdığı miktarda değer kazanmaktadır. Bu derste zaman zaman tarihsel kahramanların hayatı ile ilgili yaşantılarından da faydalandırmaktadır. Bunlar da öğrencinin kişiliğinin oluşmasında büyük etki etmektedir. Sonuç olarak; Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun medeni bir insan olarak toplumsal yaşamını etkilemeli ve onu toplumsal olayları inceleyebilecek bir düzeye getirmelidir (Binbaşoğlu, 1991: 183).

2.2. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN AMAÇLARI

Eğitim sistemlerinin amaçları belirlenirken ilk olarak; bireyin sonrasında da toplumun genel ihtiyaçları temel alınır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin (MEB, 2018: 8):

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp; demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,

4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki iletişimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak; eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal hayat üzerindeki etkilerini kavrayarak; bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlâkı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, bireysel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevî değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Amaçlara bakıldığında; bireylerin Sosyal Bilgiler öğretiminin temel programı ile Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, hak ve sorumluluklarının farkına varmış, demokratik düşünceleri olan, toplumsal değerler bakımından donanımlı bireyler kazandırmayı amaçlamaktadır.

2.3. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ

Sosyal Bilimler, birçok farklı disiplini bünyesinde barındıran bilimler topluluğudur. İnsan yaşantıları ve bunun sonucunda meydana gelen değişimler bu disiplinlerin içeriklerini oluşturur. Sosyal Bilgiler ise bir öğretim programıdır. Sosyal Bilgiler günlük yaşamda karşılaştığımız olay ve olgulara farklı disiplinlerin sunduğu pencerelerden bakarak öğrencilerin değerlendirme gücünü çok boyutlu bir şekle getirmeyi hedeflemektedir. Bunun yanında Sosyal Bilgiler eğitimi, Sosyal Bilimlerin sunduğu içerik zenginliğinden yararlanırken; bunu öğrencilerin yaş, ilgi ve ihtiyaçlarıyla ve hazır bulunuşluluk seviyeleriyle, uygun şekle getirerek yapmaktadır (Kabapınar, 2007: 2).

2.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARINDAKİ KAZANIMLARDA KADINA İLİŞKİN KONULAR

Tablo 2.1’de Sosyal Bilgiler Ders programının bir ögesi olan öğretmen kılavuz kitaplarında kadına ilişkin konu ve kazanımlara yer verilmiştir.

Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kazanımlar
Birey ve Toplum	Ben Kimim	Sahip olduğu resmi kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak Milli Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye’yi betimler.
Kurum Sosyal Örgüt	Hep Birlikte	Milli Mücadele döneminde Türk kadını, Haklarımız anayasanın 42. Maddesi
Güç Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanıır.

(Komisyon, 2013: 15-22).

Tablo 2.1’de görüleceği üzere, 4. sınıfın programına göre hazırlanan öğretmen kılavuz kitabında, kadın konusuna ilişkin kazanımlara yer verilmiştir. Bu kazanımlar; 4 ünite ve 4 öğrenme alanı başlığı altında toplanmıştır. Kendimi Tanıyorum ünitesinde; kimlik analizi yaparak kadın ve erkeğe ait kimlikleri öğrenir ve arasındaki farkları algılar. Kimliklerin renklerini algılayarak hangi rengin hangi cinsiyetle eşleştiğini öğrenmiş olur. Geçmişimi Öğreniyorum ünitesinin kazanımlarında ise; Milli Mücadele döneminde yakın çevresindeki yaşanan gelişmeleri öğrenir, Milli Mücadele kadın ve erkeğin aldığı görevleri anlar ve kavramı kafasında canlandırmış olur. Hep Birlikte ünitesinde de; Milli Mücadele de yer alan kadınlar hakkında bilgi edinmiş olur. İnsanlar ve Yönetim ünitesinde ise yaşadığı bölgede yer alan; kadın-erkek belediye başkanlarını ve o yörenin kadın- erkek muhtarlarını tanır.

4. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında konu ve kazanımlarda, kadın ve erkek kavramları üzerinde durulmuş öğrencinin cinsiyet ayrımında belirleyeceği kriterlerin bir kısmına değinmiştir. Kazanılan savaşlarda kadın ve erkeğin hangi rolleri üstelendiğini anlatmış. Anayasalarda her iki cinsin haklarının ne şekilde korunduğunu belirtmiştir. Kadın ve erkeğin ülkenin idaresinde aldığı almış olduğu görev ve sorumlulukları anlatmıştır.

Tablo 2.2’de 5. Sınıf programı için hazırlanan öğretmen kılavuz kitaplarında kadınlara ilişkin konu ve kazanımlara yer verilmiştir.

<i>Tablo 2.2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar</i>		
Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kazanımlar
Birey ve Toplum	Hak ve Sorumluluk	İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	Kanıt kullanarak Atatürk inkılablarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.
Üretim Dağıtım Tüketim	Ürettiklerimiz	Yaşadığı bölgeye ilişkin ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.

(Ersöz T., 2012: 39-50)

Tablo 2.2’de görüleceği üzere; 5. sınıf programına uygun olarak hazırlanan öğretmen kılavuz kitabında, kazanımlarda kadınlara yer verilmiştir. Bu kazanımlar 3 ünite ve 3 öğrenme alanı başlığı altında toplanmıştır. Haklarımızı Öğreniyorum ünitesinde; grup içerisinde yer alan kişilerin cinsiyetlerinin getirisi olarak; kadın ve erkeğin rolüne ilişkin görevleri algılamış olur. Adım Adım Türkiye ünitesinde kadın ve erkeklerin Cumhuriyet’in ilanı ile kazanmış olduğu hakları öğrenmiş olur. Ürettiklerimiz ünitesinde ise; yaşadığı

bölgede yer alan meslekleri ve bu meslek gruplarındaki erkek ve kadınlara göre dağılımlarını öğrenmiş olur.

5. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında; kadın ve erkeğin hak ve sorumlulukları gruplardaki rollerine vurgu yapmışlardır. Cumhuriyetin ilanı ile kadınların ve erkeklerin kazanımlarına yer verilmiştir. Kadın ve erkeğin üretimde hangi sınıflarda yer aldığını meslek grupları ve bunların özelliklerinin neler olduğu anlatılmıştır.

Tablo 2.3'te 6. Sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında kadınlara ilişkin konu ve kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 2.3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kazanımlar
Ben Etkin Bir Vatandaşım	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Sosyal Bilgilerin Türkiye Cumhuriyetinin etkin bir vatandaş olarak gelişmesine katkısını fark eder.
Kültür ve Miras	İpek Yolunda Türkler	Türk ordusunun Ulusu ile bir bütün oluşturduğunu Türk kadının yurt savunmasındaki görevini fark eder.
Güç Yönetim Toplum	Demokrasinin Serüveni	Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, din ve vicdan hürriyeti, Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri kadın haklarını gelişimi açısından yorumlar.

(Karaya M., Midilli A., Güven N., 2014: 15-22).

Tablo 2.3'te görüleceği üzere 6. sınıf öğretmen kılavuz kitabındaki kadınlara ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bu kazanımlar; 3 ünite ve 3 tane öğrenme alanı başlığı altında toplanmıştır. Sosyal Bilgiler Öğreniyorum ünitesinde, etkin bir vatandaşın sorumluluklarının neler olduğunu öğrenir. İpek Yolunda Türkler ünitesinde Türk ordusunun tarihteki önemini, orduda kadının yurt savunması için gönüllü olarak yaptığı mücadeleleri öğrenir. Demokrasinin Serüveni ünitesinde demokratik vatandaşlık kavramını, hakların önemini tarihimizde kadınlara verilen hakları öğrenmiş olur.

6. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında; vatandaş kavramı ve hakları üzerinde durulmuştur. Bunların cinsiyet üzerindeki etkileri anlatılmıştır. Eski zamanlarda kadınların savaşçı özelliklerine vurgu yapmışlardır.

Tablo 2.4'te 7. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarındaki kadınlara ilişkin konu ve kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 2.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı İçin Hazırlanan 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Kadına İlişkin Konular ve Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kazanımlar
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını kullanır. Eğitimin meslek edinme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek tercihlerini planlama yapar.
Güç Yönetim ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	Anayasamızın 2. Mad. yer alan TC. Devletin nitelikleri ile ilgili uygulamalar toplum hayatından örnek verir.

(Ünal F., 2017: 12-19).

Tablo 2.4'te görüleceği üzere; 7. sınıf programına uygun olarak hazırlanan öğretmen kılavuz kitabında kazanımlarda kadınlara yer verildiği görülmektedir. Bu kazanımlar 3 ünite ve 3 öğrenme alanı başlığı altında verilmiştir. Buna göre; Elektronik Yüzyıl ünitesinde Sosyal Bilimlerin anlamı ve toplum hayatındaki etkisini, bilim için çalışan kadın ve erkek bilim insanlarını tanır. Ülkemizde Nüfus ünitesinde de eğitim ve çalışma hakkını öğrenir. Meslek edinme için hangi eğitimlerin gerekli olduğunu anlar. Yaşayan Demokrasi ünitesinde anayasamızın maddeleri ve anlamları ve toplum hayatına etkisine yer verir.

Nüfusun oluşumunda etkisi olan kadın ve erkek bireylerin grafikler üzerinde gösterilip yorumlanması yapılmıştır. Kadın ve erkeklerin meslek gurupları belirlenir. Ülkemizde bilime katkı sağlayan bilim insanlarını kadın ve erkek olarak tanıtır.

Sonuç olarak 4.5.6 ve 7. Sınıflarda öğretmen kılavuz kitapları incelenmiş burada yer alan konu ve kazanımlarda kadınlara ne ölçüde yer verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.5. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİNDE TÜRK KADINI VE KADININ TOPLUMDAKİ YERİ

Bir toplum kadın ve erkek bireylerin doğası üzerine kurulmuştur. Doğanın kendini yenilemesi toplumdaki bireylerin de bu yeniliklerden olumlu olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Değişim canlı olmanın en önemli özelliğidir. Bu, birey olarak insanlar için olduğu kadar, insanlardan kurulu toplumlar için de söz konusudur. İnsan toplumları, çağlar boyunca, sosyal ve ekonomik etkenlerin birbiriyle iç içe girmiş etkinliği içinde sürekli bir değişim göstermiştir. İnsanlar her çağda ve toplumda toplumsal değişimlerden gerek birey, gerekse grup olarak değişik biçimlerde etkilenmişlerdir. Bu etkilenme, özellikle kadınlar ve erkekler açısından farklılık gösterir. Kadın ve erkeğin üstlendikleri

role bağı olarak belli davranış biçimleri oluşup kalıplaşmış ve toplumsal kavramları meydana getirmiştir. Bu rol dağılımı içinde, kadınlar toplum yaşamında giderek daha geri plana itilmişlerdir (Arat, 1992: 97-98). Bütün bu gelişim süreci içinde, hangi toplumda veya hangi sosyo-ekonomik düzeyde olursa olsun, kadın üretim işinden hiçbir zaman soyutlanmamış, ancak sınıfsal ayrımlara göre üretime katkısı nitelik ve nicelik açısından farklılık göstermiştir. Örneğin alt kesimlerde, hem bağı bulunduğu toplumsal grubun yaşaması için gerekli (tarım veya ticaret ürünlerini), hem de neslin devamlılığını sağlayacak çocuk doğurma görevini üstlenmişken, tüketici üst sınıfta işlevi çocuk doğurmak ve bunun yanında ev işlerinin yürütülmesi gibi topluluğun yaşam rahatlığı, dolayısıyla yaşam sürekliliğini sağlamaya indirgenmiştir. Yani kadının etkinliği hiçbir zaman az olmamıştır, fakat toplumun ya da topluluğun dış ortamla ilişkileri genellikle erkekler tarafından yürütüldüğü için kadının konumu ya da rolü sanki daha pasif, daha olağan görülmeye başlanmış ve kadın aile içi ilişkilere göre daha hızlı ve göze batar biçimde gelişen dış sosyal ilişkilerdeki rolünü yitirmiş, geri plana itilmiştir (Arat, 1992: 99). Türk kadınının konumu tarih süreci içerisinde değişimler göstermektedir.

Kadının zaman içerisindeki yerine baktığımızda; Türkler, tarihleri boyunca kadını ön planda tutup, onu yüceltmişlerdir. Özellikle Oğuz Kağan Destanı'nda kadından bahsetmiştir. Sekizinci Yüzyıl Orhun Kitabeleri'nde Türk kadından saygı ile bahsedilip, Oğuz prenseslerinin toplumsal ve siyasi faaliyetlerdeki yaptıkları çalışmalardan da bahsedilmektedir. Bu dönemde kadın savaş sırasında, siyasi konuşmalarda ve sosyal etkinliklerde diama kocasıyla beraber olurdu (Gündüz, 2000: 135).

Türk milletinin, hukuk kurallarına bağı olmasında; inanç tarzlarının etkili olduğu görülmektedir. Orta Asya'da göçebe bir yaşam tarzı süren Türkler yaşam şartlarının etkisiyle, Gök Tanrı ve buna benzeyen çeşitli inanç sistemlerini benimsediler. Daha sonraki süreçte Türkler Talas savaşında Müslümanlarla karşılaşp onlarla kendi yaşayışlarının benzer olduğunu fark edince İslam dinini benimseyip, bu inanç sisteminin etkisiyle de dini, kültürel ve yönetim alanında bazı değişimlerin yaşandığı anlaşılmaktadır.

İslamiyet 7. yüzyıla dek insanoğlunun karşılaşmadığı bir eşitlik ilkesi getirmiştir. Bu, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde olduğu gibi soyut değil, somut ve uyulmadığı takdirde cezası olan bir eşitliktir. Bu bakımdan çağının çok daha üzerindedir. Fakat bu eşitlik içinde kadınlar ve erkekler için iki farklı sınıf oluşturulmuştur. Kadının hâli, erkeğe göre daha aşağıdadır. Ama o çağın şartları incelendiğinde; Müslüman kadının durumu o kadar da fena değildir. Örneğin kocasının sorumluluğu altına girmemesi, tam tasarruf ehliyetine sahip

olması, miras hakkı verilmesi önemli gelişmedir. Gerçi İslamiyet köleliği de kabul etmiştir. Fakat köle olma sebeplerini sınırlamış, onlarda insanlık niteliği olması doğal kabul edilmiş, kölelere iyi davranılması istenmiş, özgürlükleri istenmiştir. İslamiyet'in bir başka özelliği de suç ve cezaların kanuniliği ilkesine bir gidişi benimsemesidir. Bu özellik ağır cezaları gerektiren suçların belirlenmesinde ve yaptırımlar içermesinde görülmektedir. Yeniçağın başlangıcında bile “cadılık” sıfatıyla yakılarak öldürülen, sayıları milyonlara ulaşan kadınlar vardır. Cadılık gibi suçları İslam hukuku hiç mi hiç kabul etmemiştir (Mumcu, 2001:113-114). İslami dönem ve Arap medeniyetinin etkisiyle Türk toplumunda kadın tam olarak olmasa da, önceki konumundan uzaklaşmıştır. Tüm alanlarda geri planda kalmaya başlamıştır. Kadının durumu, devletin ve toplumun yapısına göre değişkenlik göstermiştir.

Türkler, yapısı gereği göçebe bir toplum olduğu için göç ettikleri yerlere; benimsedikleri dinleri yayıp, toplumları sosyo-kültürel özellikleri bakımından etkilemişlerdir. Farklı coğrafyalarda yaşamlarını sürdüren Türkler, Anadolu'ya göç ettikten sonra burada İslam dinini yaymışlar ve bundan sonraki süreçlerde kurdukları tüm medeniyetler üzerinde etkili olmaya başlamışlardır. Yine Anadolu Coğrafyasında, İslam dininin yayılmasında Türkler aktif halde rol alır. Türkler tarafından benimsenen İslamiyet, toplum tarafından iyice sindirilmiş duruma gelir. Bu değişimde, Türklerin kurduğu tüm devletlerde etkisini gösterir.

Osmanlı Devleti, Türkler tarafından kurulan erkek egemenliğine dayalı bir devlettir. Gerek dinin etkisi, gerekse yönetimin etkisinden dolayı kadın aktif değildir. Kadın bir sınıflamanın içine girmek zorunda kalır. Ancak zamanla değişen dünya düzeni, tüm devletleri olduğu gibi en çok da Osmanlı Devleti'ni olumsuz yönden etkilemiştir. Devlet gittikçe güç kaybetmeye başlar. Bunun üzerine aydınlar bu konu ile ilgili çalışma yaparlar ve bu geri kalışın nedenini kadının geri plana atılmasına bağlarlar. Yaşanan olumsuz gelişmelerden dolayı, devlet bir takım yenilik hareketlerine öncülük eder. Bu hareketlere bakıldığında; Tanzimat ve Meşrutiyet gibi önemli adımlardır. Ancak bu yenilik hareketi de, kadının durumunu düzenleme açısından çok ileri düzeyde değildir.

Demokratik adımlar bu şekilde atılmaya devam edilirken; bir yandan da ekonomik anlamda bir takım değişimler yaşanmaktadır. Bunların başında Sanayi İnkılabı ekonominin temel düzenini etkileyen önemli bir gelişmedir. Sanayi İnkılabı sömürgeleşme hareketinin başlangıcı olarak görülür.

Ortaya çıkan bu durum, Osmanlı'nın bulunduğu konum nedeniyle devletin savaşa sürüklenmesine neden olur. Devlet savaşa engel olamaz ve bir anda kendini birden fazla cephede savaş meydanında bulur. Dâhil olma sürecinde ise kadını ve erkeğiyle beraber topyekûn mücadele etmekten kaçınmaz. Bu durumda savaştaki kadın emeğine dikkat çeker.

Kadınlar, savaşın durumunu tüm ülke geneline duyurmak için bazı çalışmalar yaparlar. Geniş toplulukları bilinçlendirmek için dernek ve basın faaliyetlerine dâhil olanlar, Türk topraklarının içinde bulunduğu durumdan kurtarılması için ülkenin her tarafında yabancı işgali karşısında protesto mitingleri ve gösterileri başlamıştır. İstanbul'da ilk miting 19 Mart 1929'da İnâs Dârülfünun talebeleriyle, Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından tertip edilmiş ve işgal kuvvetleri protesto edilmiştir. Bu mitinglerde Halide Edip, Şükûfe Nihâl, Nakiye Elgün, Münevver Saime, Meliha, Sabahat ve Naciye Hanımlar da bulunmuşlardır. Bunlardan Halide Edip ve Münevver Saime Anadolu'ya kaçarak Milli Mücadele'ye katılmışlardır. Mitinglerde konuşan hanımların çoğu öğretmen veya İnâs Dârülfünun'unda okuyan öğrencilerdir. Bu da Meşrutiyet Dönemi'nde açılan kız okullarının Milli Mücadele'ye vatansever ve aydın bir kadın kitlesi hazırladığını göstermektedir. Bu kadınlar böylece, milli bir heyecan dalgasının doğmasını ateşleyerek, diğer kadınlara ve erkeklere liderlik yapmışlardır. Ayrıca eğitim gören, dernek faaliyetlerine katılan ve basında deneyim kazanan kadınlar, Milli Mücadele Dönemi'nde faaliyet gösterip; bazıları kalemleriyle destek vererek Türk milletini milli mücadeleye davet etmişlerdir. Kadınlar tarafından yapılan bu çağrılar toplumsal bilinci uyandırma açısından etkileyici olmuştur. Bu dönemin basınında kadın yazarlardan en etkili olanları Halide Edip ve Müfide Ferit'tir. Her ikisi de özellikle Hâkimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gazetelerinde yazmışlardır. Halide Edip Milli Mücadeleyi tanıtarak, halkı yüreklendiren eserleri yazmıştır. Dağa Çıkan Kurt (1922), Ateşten Gömlek (1922), İzmir'den Bursa'ya (1922) bu eserlerdendir (Kurnaz, 1992: 149).

Kaymaz (2010: 46)'a göre; Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu kadını vatanın kurtuluşu için erkeği ile beraber eşine rastlanmadık bir mücadele verir. Kadınlarımız sadece cephe gerisindeki hizmetleri değil tüm hizmetleri yürütmüşlerdir. Bunun dışında; bizzat silah üreterek, cepheye silah taşıyarak ve üstelik savaşta silah kullanıp mücadele etmişlerdir. Kadınlarımızın bu tarz bir mücadelede olması herkesçe beğenilmiş ve kadın haklarının gelişimi konusunda önemli katkılar sağlamıştır. Millet, topyekûn halde, iş bölümü içerisinde birlik beraberlik örneği göstererek vatanın savunulması için ellerinden gelen tüm

çabayı göstermiştir. Savaş sırasında Mustafa Kemal çevresindeki silah arkadaşlarıyla kadın emeğinin göz ardı edilemeyeceğine sürekli vurgu yapmaktadır. Toplumun gelişip kalkınması için kadının tüm alanlarda yetiştirilip, geliştirilmesi hususlarına dikkat çekmiştir. İleriki dönemlerde yapılacak inkılâpları o zamanlarda kafasında şekillendirip planlamasını yapmaktadır. Bu da o dönemdeki notlarından anlaşılmaktadır. Kadının daima erkekle eşit konumda yer aldığını vurgulamaktadır.

Mustafa Kemal önderliğindeki Kurtuluş Savaşı'nın kadını erkeği ile birlikte büyük bir başarı kazanması ve sonrasında Cumhuriyet'in kuruluşu ile kadın hakları konusunda da önemli bir dayanak oluşturmuştur. Nitekim bu dayanak noktası, ilerleyen zamanlarda, Atatürk'ün kadın hakları konusunda alacağı kararlar ve atacağı adımlara da temel teşkil etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, egemenliğin tüm ulusa ait olduğu düşüncesiyle kadının, toplumda baskın olan erkeğin yanında yer almasını sağlamak amacıyla, yeni bir kadın imajı oluşturma konusunda gerek sosyal gerek yasal alanlarda çok önemli gayretler sarf etmiştir.

Yeni kurulan devletin yönetim sisteminin temeli eşitliğe dayanması toplumda kadının erkekle aynı yerde varoşlunun önemli simgesidir. Çünkü cumhuriyet rejimi toplumdaki bireylerin zihniyet yapısından yola çıkıp, dış görünüşe kadar önemli yenilikleri getiren bir düzendir. Bir toplumun çağdaşlaşması için yapılması gereken tüm düzenlemeleri içerisinde barındırmaktadır.

“Kadınlar için yapılan kanun değişikliklerinin temeli, Teşkilat-i Esasi'ye Kanunudur. Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Kendi mukadderatını bizzat tayin etmek, halkın hakkıdır. Kanun yapma ve icra etme yetkileri, millî camiyayı temsil eden Büyük Millet Meclisinde tecelli etmiştir.” Meclis Hükümeti sistemi kabul edilmiştir (Armağan, 1980: 241). 1 Kasım 1922'de Saltanatın Kaldırılması, 3 Mart 1924'te Hilafet 'in kaldırılması ile iktidar ve güç objesi olan “erkek” egemenliği bitmiştir. Yapılan hukuki düzenleme çalışmalarının yanında yeni bir devlet kurma heyecanı, kadın ile ilgili yapılacak değişikliklerin de adeta bir müjdecisiydi. Artık “Cumhuriyet Kadını” profili, düşünsel ve yaşamsal alanda şekillenmeye başlamıştır. Cumhuriyet'in kurulmasından sonraki süreçte amaç, batı medeniyeti ile bütünleşme idealini gerçekleştirmektir. Bunu yapmak için de bu süreçte, doğal olarak Türk kadınından da destek alınmıştır. 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanunu ile kız çocukları, erkek çocukları ile birlikte öğrenim ve eğitime başlamıştır.

Bu alanda atılan adımlar, bunlarla da sınırlı kalmamış ve toplumsal alanda eşitliği sağlamak amacıyla 1926 da Medeni Kanun ilan edilmiş, ailenin temelleri sağlamlaştırılmaya çalışılmıştır. Kanunun uygulanması ile birlikte; kadın erkek birçok açıdan eşit konuma gelmiştir.

Haklarla getirilen yeniliklerin yanında, kadının dış görünüşünde de önemli değişimler olmuştur. Yeni bir kadın ruhunun var olması, toplumu bir adım daha ileri gitmeye teşvik etmiştir.

Yenilikler bu şekilde devam ederken kadına ekonomik alanda da haklar verilmesi gerektiği bilinmektedir. İzmir İktisat Kongresinin toplanması ve burada alınan kararlar, gelişmeleri destekler niteliktedir. Bu durum, modern toplum yaşamında gerek sosyokültürel anlamda ve gerekse sosyo-ekonomik anlamda kadının, Cumhuriyetle kazanılan hak ve özgürlüklerini pekiştirmiş ve ona toplumsal organizasyon içerisinde vazgeçilmez bir statü kazandırmıştır.

Ekonomik, sosyal alanlarda yapılan değişimlerden sonra sıra kadına yönetim anlamında verilebilecek hakların uygulanmasına gelinmiştir. Bunun için; kadınlara sırasıyla tüm haklar verilmiştir. Türk kadınları, bu haklarını ilk kez 1933 yılında kullanmışlardır. Hemen ardından, 5 Aralık 1934 tarihinde de siyasi haklar verilmiştir. Bu tarihte bir kısım Avrupa ülkesinde, kadınlar hâlâ bu haktan mahrum bulunmaktadır. Bu açıdan, Atatürk'ün her konuda olduğu gibi bu konudaki ileri görüşlülüğü takdire şayandır. Atatürk, bu konudaki fikirlerini şöyle dile getiriyor: *“Bu kararlar Türk kadınları siyasal ve sosyal alanda pek çok batı ülkesindeki kadınlardan daha üstün bir durum kazanmışlardır. Bundan sonra peçe altında, kafes altında kadın kalmayacaktır. Türk kadınları bugün en önemli haklarını kazanmışlardır. Bundan ötürü ben bu kararı en önemli reformlarımızdan bir sayıyorum”* (Arat, 1986:126-127).

Buraya kadar olan kısımda, Türk kadınının; sosyal, siyasal, hukuksal, ekonomik ve kültürel alanlarda geçirmiş olduğu aşamalar özetlenmiştir.

2.6. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK KADINI

23 Nisan 1920 yılında TBMM'nin açılması ile yeni bir yönetim tarzına geçileceğinin sinyalleri verilmiş oldu. Sonrasında 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile halk egemenliğine dayalı bir yönetim tarzı kabul edilmiş oldu. Böylece eski dönemlerden farklı kadın erkek ayrımı yapılmaksızın toplumdaki tüm bireyler yönetimde

söz sahibi oldu. Bu gelişme ile beraber Türk kadını toplumun tüm alanlarında haklar elde etmeye başlamış ve toplumdaki konumu farklılık göstermeye başlamıştır.

Atatürk, Ocak 1923'te İzmir'de yaptığı bir konuşmada; özellikle kadın ve erkeğin değişimde birlikte olmaları gerektiği konusundaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: *“Şuna inanmak gerekir ki, yeryüzünde her şey kadınlar tarafından yapılmıştır. Bir toplum onu oluşturanlardan yalnız birinin ihtiyaçlarının kazanılması ile yetinirse, o toplum yarıdan çok güçsüzlük içinde kalır. Bir millet ilerlemek ve uygarlaşmak isterse, özellikle bu noktayı temel alarak benimsemek zorundadır. Kadınlarımız da bilgili olacak ve erkeklerin geçtiği tüm öğretim derecelerinden geçeceklerdir. Sonra kadınlar, toplumsal hayatta erkeklerle birlikte yürüyerek birbirlerinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır”* (Gül, 1998: 79-80). Konuşmanın içeriğine baktığımız zaman; Atatürk'ün kadınlar için neler yapılması gerektiğine vurgu yaptığını görmekteyiz. Toplumda kadınlara karşı önyargıların tamamen yok edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kadınlar yararına olumlu adımlar atılması için fırsatlar yaratır.

Kadın hakları ile ilgili ilk ciddi adımlar, 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlamıştır. Türkiye'de birçok alanda yenilik hareketi olmaya başlamıştır. Atatürk, kadının toplumdaki konumunu değiştirmek amacıyla yaptığı reformların çoğunda başarı göstermiştir. Bu reformlar da 1923 yılından başlar; 1935 yılına kadar devam etmektedir.

Atatürk 28 Ağustos 1925'te İnebolu'daki konuşmasında; giyim, şapka ve Türk kadınından bahsetmiştir. Ülkenin kalkınıp ve ileri seviyeye ulaşması için kadınların dünyaya açılması gerektiğini belirtmiştir. 30 Ağustos 1925 günü Kastamonu konuşmasında yine kadın haklarına değinen Atatürk; *“Bazı yerlerde görüyorum ki kadınlar, yüzünü gözünü gizliyor ve yanından geçen erkeklere arkasını çeviriyor veya yere oturarak kapanıyor. Bu tavrın anlamı nedir? Efendiler medenî bir milletin anası, millet kızı bu garip şekle son vermelidir. Şüphe yok ki ilerleme adımları, iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme yeniliklerle birlikte, merhaleler aşmak lazımdır. Böyle olursa, inkılâp başarılı olur. Herhalde daha cesur olmak lüzumu açıktır.”* şeklinde belirtmiştir (Gül, 1998: 80). Kadın hak ve konumu konusunda en önemli yeniliklerden biri de 17 Şubat 1926 günü kabul edilen “Türk Medenî Kanunu”dur. Bu kanunla, Türk vatandaşları ayırım yapılmaksızın diğer çağdaş ülkelerin vatandaşları gibi eşit haklara sahip olmuşlardır. Bu yasa ile kadın, ilk olarak anne ve eş olarak kabul edilmektedir. Atatürk'ten

destek alan Türk kadını, her alanda kendini yenilemiştir. Poligaminin önüne geçilmiş, evlilikte tek eşlilik konuşulmuştur. Kadına kocasından ayrılma hakkı tanınmış, şahitlikte cinsiyet farkı yok edilmiştir (Gündüz, 2000: 238).

Atatürk, kadınlar için yapılan reformların sınırlı kalmayacağını her fırsatta dile getirmekteydi. Bunun için eğitimin yanında siyasi alanda da reformlar yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle toplumun gelişip kalkınması için eğitim alanında kadının aktif durumda olması gerekmektedir. Bunun için 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile kadın ve erkeğin eşit şekilde eğitim-öğretim olanaklarından faydalanması için çalışmıştır.

Atatürk, kurtuluş hareketinin başlangıcından beri kadın erkek eşitliğine ve eğitimine büyük önem vermiştir. Atatürkçü eğitim sistemi, laik bir niteliğe sahip olarak gelişip güçlenirken, çağdaş programlar getirilmiştir. Bu şekilde kadınlarımızın eğitim, sağlık, ekonomik faaliyetler vb. de yer ve görev almaları ile ülke kalkınmasına da faydaları olmaktadır. Ülkenin gelişmesini kadın-erkek eşitliği ve bilimsellikte gören Atatürk; yeniliklere bu anlayış ile yön vermiştir (Gül, 1998: 83).

Kadının toplumsal konumunu değiştiren en önemli haklardan bir tanesi de 3 Nisan 1930'da tanınan Belediye Meclislerine seçme ve seçilme hakkıdır (Arat, 1986: 126). Türk kadınları bu haklarını 1933'te kullandılar. 5 Aralık 1934'te de milletvekili seçme ve seçilme hakkıyla beraber Türk kadınlarına eşit vatandaşlık hakları verilmiş oluyor. Atatürk, bu konudaki fikirlerini şu şekilde ifade ediyor: *"Bu kararla Türk kadınları siyasal ve sosyal alanda pek çok batı ülkesindeki kadınlardan daha üstün bir durum kazanmışlardır. Bundan sonra peçe altında, kafes altında kadın kalmayacaktır. Türk kadınları bugün en önemli haklarını kazanmışlardır. Bundan ötürü ben bu kararı en önemli reformlarımızdan biri sayıyorum"* (Arat, 1986: 126-127). Dünya genelinde ve ülkemizde kadınlara haklar verilir. Cumhuriyet'in ilanı ile kadınlar birçok ülkedeki kadınlardan daha önce tüm alanlarda hak sahibi olur.

2.6.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Kadınlara Verilen Haklarla İlgili Değişiklikler

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar toplamda dört tane anayasa kullanılmıştır. İlk anayasamız 1921, ikincisi 1924, üçüncüsü 1961 ve dördüncüsü günümüzde geçerliliğini koruyan 1982 anayasasıdır.

Anayasaları detaylı bir başlık altında incelediğimiz zaman;

1921 Anayasası (Teşkilat-i Esasi): 1921 Anayasası kısa bir anayasa olarak bilinmektedir. İnsan hakları ile alakalı maddeler içermiyordu. Olağanüstü şartlarda hazırlanmış ve yok olmakta olan bir imparatorluktan, yeni bir ulus devletini ortaya çıkartma işini üstlenerek üç sene yürürlükte kalmıştır. Bu süre içerisinde Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması, Saltanatın kaldırılması Cumhuriyet'in ilan edilmesi ve Hilafet 'in kaldırılması gibi önemli gelişmeler yaşanmıştır (Uygun, 1996: 19). Anayasada güçler ilkesi birliği yer almaktadır.

1924 Anayasası: 1924 Anayasasında, temel hak ve özgürlükler açısından 1876 Anayasası olan Kanuni Esasideki temel ilkeler kabul edilmiş ve 1945 yılına kadar Tek Parti rejimi altında çağdaş bir devlet olması için gerekli yenilikler, bu düzen içerisinde gerçekleştirilmiştir. Hürriyetin tanımı aynen, 1789 İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi'nden alınmış olup, hürriyet; başkasına zararlı olmayacak her türlü hakka sahip bulunmaktır. Hukuku tabiyeden olan hürriyetin herkes için hududu, başkalarının hududu hürriyetidir şeklinde anlatılmaktadır. O hâlde, 1924 Anayasası'na göre özgürlüğün sınırı bir başkasının özgürlüğüdür, bu sınırı yasa çizer (Kapani, 1981: 109-110).

Cumhuriyetin ilanı ile beraber, Türkiye'de kadın hakları açısından yenilik hareketleri başlamış oldu. 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Hukuku'ndan alınan Medeni Kanun kabul edilerek kadına evlilikte boşanma hakkı verilmiştir. Çok eşlilik yerine tek eşlilik getirilerek, kız ve erkek çocuklara mirasta eşit pay hakkı getirilmiştir. 5 Aralık 1934'te Milletvekili Seçimi Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile kadına milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı. Türk Kadınlar Birliği ve Kadınlar Konseyi gibi uluslararası toplantılara katılan kuruluşlar vardır (Görsel Ans., 1984: 3167). Atatürk bu yenilikler doğrultusunda kadın açısından sosyal alanda büyük bir inkılâp olan 17 Şubat 1926 tarihli Türk Medenî Kanunu'nu kabul etmekle, kadınlarımıza medenî haklar tanıdı.

Bu Anayasa döneminde insan hakları bakımından önemli gelişme; 1934 senesinde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesidir. Kadınlara oy hakkının tanınması bazı Avrupa ülkelerinden daha eski bir tarihte olmuştur. 1934 yılından itibaren anayasada bazı değişimler görülmektedir. Siyasi alanda yaşanan bu değişimlere baktığımızda milletvekili seçimlerinde Türk kadını ve erkeği bu konuda söz sahibidir. Bir diğer unsur da kadın ile erkeğin milletvekili seçilme hakkına sahip olmasıdır.

Kuyaksil (2002: 8)'e göre; Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi kitabına baktığımızda; 1924 Anayasası'nda da kadın hakları ile ilgili ayrı özel bir madde bulunmamaktadır. Ancak diğer maddeler içerisinde 69. ve 87. maddelerin kadın hakları açısından ayrı bir yerinin olduğunu görmekteyiz. 69. maddede Türkçeleştirilmiş metinde, *“Türkler kanun karşısında eşittirler ve kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır”* denilmektedir. 87. maddede, *“Kadın erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim Devlet okullarında parasızdır”* denilmektedir.

1961 Anayasası: 1961 Anayasasında; temel hak ve özgürlükler düzenlenirken, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden oldukça faydalanılmış, bu belgelerde yer alan hükümlerin hemen hepsine değinilerek, 1924 Anayasası'na göre daha kapsamlı ve daha güvenceli olarak hazırlanmıştır. 2. maddede Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri sayılırken, *“insan haklarına dayanan devlet”* olma niteliği belirtilerek, insan hakları Türk Devleti'nin temellerinden biri sayılarak hürriyetçi bir siyasi rejim olarak açıklanmıştır. 1961 Anayasası ile özgürlükler çok detaylı bir şekilde düzenlenmiş ve yasama organının özgürlükleri sınırlarken neleri yapamayacağı da belirtilerek, kanun koyucunun özgürlüklerin düzenlenmesindeki takdir yetkisi daraltılmış ve onun aşamayacağı bazı hükümler getirilmiştir. Sınırlamanın nedenlerini, şeklini ve ölçüsünü belirten detaylı hükümler koyma yoluna gitmiştir (Kuzu, 1995: 211). 1961 Anayasası temel hak ve hürriyetler bakımından, kişiyi esas almıştır. *“Herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu”* belirtilmek suretiyle, siyasi iktidarın arzu ve takdirine göre yok edilmeyecek tabii hak ve özgürlükler kabul edilmiştir. Ayrıca ne sebeple olursa olsun, özgürlüğün özünü zedeleyecek aşırı engellemeyi önlemek sebebiyle 11. maddede *“Kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve milli güvenlik gibi sebeplerle de olsa bireyin hakkına ve hürriyetin özüne dokunulmayacağı”* şeklinde düzenlenmiştir. 1961 Anayasası'nın getirdiği en önemli yeniliklerden birisi de çağdaş hürriyet anlayışıdır. Klasik özgürlükler yanında, kişilere sosyal ve ekonomik haklar tanınmış; devlete bu hakları yerine getirmesi ve uygun ortamı yaratması için de görevler verilmiştir. Özel bir hükümlerle Devrim Kanunlarını da tartışma dışı bırakmıştır (Kapani, 1981: 115-120).

Kuyaksil (2002: 12)'e göre; sonuç olarak 1961 anayasasında da kadın hakları ile alakalı olarak özel bir maddeye rastlanmamaktadır. Ancak diğer maddeler içerisinde 12. ve

35. maddelerin kadın hakları açısından ayrı bir yerinin olduğunu söyleyebiliriz. On ikinci madde “Eşitlik” başlığını taşımaktadır. Bu maddede: “*Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir*” denilmektedir. Dolayısıyla anayasal düzende erkeklerin sahip olduğu tüm haklara kadınlar da sahip olmaktadır. Otuz beşinci madde “Ailenin korunması” başlığını taşımaktadır. Bu maddede, “*Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar*” denilmektedir. Burada da kadın bir anne olarak korunmalı ve bu konuda gerekli teşkilat kurulmalıdır.

1982 Anayasası: Kuyaksil (2002: 21)’e göre; temel hak ve özgürlükleri düzenlerken, bunları sırf temel hak ve özgürlük olarak anayasada yer alması şeklindeki klasik anlayıştan dolayı değil, doğrudan doğruya Türk toplumunun hak ve özgürlük ihtiyacını göz önünde bulundurarak yeniden ele almıştır. 1982 Anayasası, 1961 Anayasası’nın ferdi sorumsuz ve karşılıksız olarak hak ve hürriyet sahibi yapma anlayışını kabul etmemektedir. 1982 Anayasası, hak ve özgürlüğe sahip olma, kullanma ve yararlanma karşılığında ferdin de bir takım görevleri olduğu anlayışını kabul etmektedir. “*Kişiler, hak ve özgürlüklerini vatandaşı olduğu devletin birlik ve bütünlüğünü bozacak şekilde kullanamaz, diğer kişilerce, topluma, ailesine ve devlete karşı bazı görevleri de vardır*” (mad. 12). 1982 Anayasası’nın başlangıç bölümünde “*Her Türk vatandaşının bu Anayasada temel hak ve özgürlüklerinden, eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak; milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürme, maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu*” vurgulanarak “*maddi ve manevi varlığını geliştirme*” yoluyla “*onurlu bir hayat sürme*” haysiyet ve kişilik sahibi insan için vazgeçilmez hedefler olarak belirtilmiştir.

Tüm anayasaları incelediğimizde; 1921 anayasası dışında; hak ve özgürlüklerin kadın ve erkekler için kanunlarla desteklendiği ve eşitliğin her iki cins için de sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

2.7. CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN İNKILÂPLARDA KADIN

Ulusal bağımsızlığın ve ulusal egemenliğin kazanılmasından sonra sıra toplum düzenini sağlamaya gelmişti. Mustafa Kemal, fikir hayatını etkileyen yenilik hareketleri öncülüğünde, kadınların da millete verdiği emeği göz önünde bulundurarak tüm alanlarda yenilikler yapmıştır. Bu kısımda yapılan yenilikler bölümlere ayrılarak, inkılâpların kadınlar üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

2.7.1. Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplarda Kadın

Osmanlı Devleti'nde Mecelle adı verilen kanun uygulanır. Ancak bu kanunda, aile hukukundan bahsetmez. Aile hukukunun temeli ise, İslam hukukuna bağlıdır. Bu durum yenileşme hareketlerinden olan Tanzimat'a kadar böyle devam eder. İslam'ın etkisi ile beraber Mecelle denen kanun düzenlenir. Toplumdaki bazı kesimlerin baskısından çekinilir. Toplumda meydana gelen değişimlerin etkisiyle beraber devletin tüm alanlarda kapsamlı yenilikler yapmasını zorunlu kılar. Ancak atılan adımlar kalıcı çözümler getirmez Bunlar da Osmanlı'da kadın faktörünün ön plana çıkmasını destekler.

1917 Hukuk-u Aile Kararnamesi, kadına eskiyle kıyaslanırsa bazı haklar vermiştir. Örneğin 1917'den önce gerçek anlamda boşanma diye bir şey söz konusu değildir. Boşanma olayı, kadının erkek tarafından evden kovulması ve atılması şeklindedir. Erkek aile içindeki otoritedir. Evinden kovulan kadının, baba evine gitmekten başka bir alternatifi yoktur (Çeker, 1999: 20).

Çıkarılan bu kararname ile boşanma erkeğin nüfusundan alınmış; kadına da belirli haklar tanımıştır. Hukuk-i Aile Kararnamesine göre, adli boşanma şu şekilde kabul edilmektedir;

1. Kocada bulunan hastalık veya fizyolojik kusurlar (Akıl hastalığı, cinsel ilişkiye engel kusurlar, cüzam gibi birlikte yaşamının zararlı olabileceği hastalıklar) (mad. 122).

2. Kocanın, karısına nafaka ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesi veya ödemedede güçlük çıkarması (mad.130).

3. Koca ortadan kaybolmuşsa; dört yıl beklenir, süre sonunda boşanmaya karar verilir. Ancak kocanın ortada olmaması bir savaş sonunda olmuşsa bekleme süresi bir yıldır.

Kararname ile kadın evlilik konusunda koruma altına alınmaya başlanır. Erkek egemen bir aile durumundan, kadın erkek eşitliğine doğru adımlar atılması hedeflenir. Fakat kararname yapıcı olarak görülse de bazı maddelerin içerik açısından kadına zarar vermesine yol açar.

Tüm bu değişiklikler ile kadına gereken önem yine verilmemiş; kadın toplumda yine hak ettiği yeri bulamamıştır. Bazı sebeplerden dolayı kanunun kısa sürede kaldırıldığı bilinmektedir.

Yeni yönetim tarzı olan Cumhuriyet'in Türk insanına kazandırdığı; özgürlükçü, laik, bireyci ve halkçı kazanımları ile Türk Medeni Kanunu üzerine çalışmalar yapılır. 1927 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun ile beraber kadın ve erkeğin eşitliğine önem verir. Amaç toplumun temeli olan aileyi güçlendirmektir.

Atatürk'ün fikirlerine çok fazla karşı fikirler olmasına rağmen, Medeni Kanun'un 17 Şubat 1926' da kabul edilmesiyle Türk kadınlarının yüzyıllardır kaybolmuş bazı hakları geri verilmiştir. Bunlardan başlıcaları aşağıdaki maddelerde toplanabilir:

1. Aile sistemi, tek kadınla evliliğe dayalı olarak kurulmuş ve başka herhangi bir evlilik tipi kanun dışı sayılmıştır.

2. Evlilik şekli, dini bir formaliteden fazla karşılıklı olarak medeni bir anlaşma hâlini almıştır. Bu tarafların resmi bir otorite karşısında evlenmeyi kabul ettiklerini bildirme şeklinde olmuştur.

3. Boşanma mahkeme tarafından çözümlenmesi gereken bir problem olarak kabul edilmiştir. Kadın da, gerektiğinde boşanma yolları arama hakkına sahip kılınmıştır.

4. Miras hukukunda kadın ve erkek eşit kabul edilmiştir. Medeni Kanun ile atılan bu ileri adımdan sonra kadının statüsü hızla yükselmeye başlamıştır. Kadınlar tıp, hukuk alanlarında, ekonomi kurumlarında, okul ve benzeri kuruluşlarda çalışmaya başlamışlardır (Onay, 1989: 81-82).

Medeni kanun, boşanma konusunda, kadına da aynı hakları tanımıştır. Bu kanuna göre, eşlerden her biri özel ve genel nedenler göstererek mahkemeye ayrılmak için başvurabilmektedir. 1926'dan bu yana bazı bölge ve köylerimizde henüz tam uygulaması elde edilememiş olmakla beraber, Türk aileleri bu esasları kolaylıkla benimsemişlerdir. Kadının aile içinde ve çocuklar üzerindeki etkisi, hukuki durumu ile orantılı olarak kuvvetlenmiş, eş ve ana vasıflarıyla kadın kimliğini kazanmıştır. Aile birliği için konulan esaslarda, erkek aile reisi olma bakımından birçok ödev ve sorumlulukları üzerine almış olmakla beraber, kadın da bu aile birliğini kurma ve yaşatmada başlıca etkidir (İnan, 1982: 166-168).

Aile de sağlam temellerin atılması toplumun kalkınması için en önemli etkidir. Yasalar her zaman ailenin yanında kadın erkek eşitliği prensibine dayalı olarak kurulmalıdır. Eşitlik için tek eşlilik kuralı esas alınır. Resmi nikâh zorunluluğu getirilir. Kadın ekonomi ve hukuk alanında desteklenir. Bu çalışmalar, Türk kadını için yeni bir başlangıç dönemi olmuştur. Kadın erkekle beraber eşit haklara sahip olmuştur.

Erkek ve kadın eşitliğinin hukuk alanında sağlanması, kız ve erkek çocuklarının eğitilmesi, seçme ve seçilme haklarının tanınması gibi inkılâpların başlangıcını oluşturan Medeni Kanunun kabul edilmesini sağlayan Atatürk, ailenin toplum hayatındaki önemini “Uygarlığın temeli, ilerlemenin dayanağı, gücün kaynağı aile yaşamındadır. Eksik bir aile yaşamı, mutlaka belli bir toplumsal, ekonomik ve politik zayıflama doğurur.” sözleri ile anlatmaktadır (Kaplan, 1998: 172).

Atatürk bu değişimlerle birlikte eşi Latife Hanımla toplum içerisinde her zaman yer almıştır. Latife Hanım Türk kadınının bir simgesi şeklindedir. Sosyal yaşamdaki duruşu ve modernliği ile Türk kadınına rehber olur. Atatürk böylece kadının sadece evde değil toplumun tüm kesimlerinde birlikte hareket edilebilecek bir varlık olduğunu kanıtlar.

2.7.2. Siyasi Alanda Yapılan İnkılâplarda Kadın

Süreç içerisinde Türk Tarih’i incelenip; kadının toplumdaki konumuna baktığımız zaman dönemler arasında farklılık görülmektedir. Kadın, toplumda söz sahibi olan ya da sadece üretimin merkezi olarak kabul edilen bir nesne olarak görülen bir varlıktır. Ancak, kadının bir ülkenin var olmasında göstermiş olduğu azim hiçbir zaman göz ardı edilmemiştir. Ülkenin yeni bir yönetim biçimini benimsemesi, demokrasi kavramını getirmiş, bunun gereği olarak da toplumda cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkese tüm alanlarda olduğu gibi siyasi alanda da eşit davranılması zorunlu hâle gelmiştir.

Toplumsal alanda yapılan bir kısım yeniliklerden sonra siyasi alanda da yenilikler yapılmak için M. Kemal ve arkadaşları önemli adımlar atmıştır. Atatürk ve arkadaşlarının sürekli ve istikrarlı çalışmaları ile daha 1924’te Büyük Millet Meclisi’nde Anayasa’nın görüşmeleri sırasında kadının seçme ve seçilme hakkı tartışılmış fakat olumlu bir sonuca varılamamıştır. 1926’da kabul edilen Medeni Kanun, Anadolu Türk kadınının birçok hakkını verdiği gibi, 14 Nisan 1930’da kabul edilen belediye yasasının 1. maddesi seçmek ve seçilmek için sadece Türk olma şartını koymuş ve böylece kadın, yerel seçimlere erkeklerle eşit haklarda katılma hakkını kazanmıştır. 5 Aralık 1934’te, İsmet Paşa’nın bir yasa teklifi üzerine 1924 Anayasası’nın 10. ve 11. maddeleri değiştirilerek yirmi yaşını dolduran her Türk’e seçim, 30 yaşını dolduran her Türk’e de seçilme hakkı verilince Anadolu Türk kadınına artık meclis yolu açılmıştır (Taşkiran, 1975: 420).

1 Mart 1935’te, Türk kadınları, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinde ilk defa sandık başlarına gitmişlerdir. 2 Mart 1935’te Büyük Millet Meclisi Ankara’da toplandığı zaman Cumhuriyet Tarihi’nde ilk defa, Atatürk toplanan Milletvekillerine “Bayanlar ve

Baylar” diyerek seslenmiştir. 383 milletvekilinden 17’si kadındır. Bunların 16’sı şehirlerde yaşamış, özgürlüklerini kullanarak epeyce öğrenim görmüş kişilerdi. On yedincisi, kuvvetli bir Anadolu köylüsü, beş çocuk anası ve Kurtuluş Savaşı’nda bilinen bir askerin karısı olan Satı Kadın’dı (Onay, 1989: 84). Bu sayı ile kadınlar, tüm milletvekilleri içerisinde %4,5 oranında temsil edilmiştir. 1939, 1943 seçimlerinde bu oran %3,5’e inmiştir. 1946’da %2, 1950’den sonra ise binde 6 ile %1,3 arasında değişmiştir. 1950’de Mersin’e 1957’de Kocaeli’nin Gölcük ilçesine, daha sonra İzmit’e seçilen belediye başkanları haricinde, kadınların yerel seçimlerde önemli bir başarı kazandıkları görülmemektedir (Alkan, 1981: 124). İlk olarak 1950 yılında Mersin’de bir kadın aday (Müfide İlhan) 25 erkek ve 2 kadın üye arasından Belediye Başkanı seçilmiştir (Onay, 1989: 115).

Seçme-seçilme hakkını kazanıp parlamentoda yer alan kadınların doğum yerleri, aldığı eğitimler ve ilk görev yerleri de Cumhuriyet tarihi için çok önemli bulgulardır.

2.7.2.1. İlk Kadın Milletvekillerimiz

TBMM Albümü (1920-1991)’ne göre; ilk kadın milletvekillerimize ve doğum yerlerine baktığımız zaman;

Mebruke Gönenç (Afyonkarahisar), Hatı Çırpan (Satı Kadın-Ankara), Türkan Örs Baştuğ (Antalya), Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir), Şekibe İnel (Bursa), Hatice Özgener (Çankırı), Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Fatma Memik (Edirne), Nakiye Elgün (Erzurum), Fakihe Öymen (İstanbul), Ferruh Güpgüp (Kayseri), Bahire Bediş Morova Aydilek (Konya), Mihri Bektaş (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), Esmâ Nayman (Seyhan), Sabiha Görkey (Sivas), Seniha Hızal (Trabzon), Benal Nevzad İstar Arıman (İzmir)’dir.

Tablo 2.5’te 1935 yılı genel seçimlerinde kadın milletvekillerinin meslekleri ve bu meslek grupları içerisindeki sayıları verilmiştir.

Tablo 2.5. 1935 Yılı Genel Seçimlerinde Kadın Milletvekillerimizin Mesleklere Göre Sayı ve Oranları

Meslekler	Milletvekili Sayısı	Oran %100
Öğretmen	13	72.2
Çiftçi	2	11
Yazar	1	5.6
Doktor	1	5.6
Belirtilmemiş	1	5.6
Toplam	18	100

Tablo 2.5’i incelediğimiz zaman ilk kadın milletvekillerinin meslekleri ile sınıflandırdığımızda, 18 (%100) milletvekilinden 13 (%72,2)’ünün öğretmen, 2

(%11)'sinin çiftçi, 1 (%5,6)'nin yazar, 1 (%5,6)'nin doktor ve 1 (%5,6)'nin de mesleğinin belirtilmediği görülmektedir. Buna göre mecliste, meslek gruplarından bazılarının meclise dâhil olduğu görülmektedir. Bu milletvekillerinden örnek verilecek olunursa;

İlk kadın milletvekillerinden; Mebrure Gönenç, Türkan Örs Baştuğ, Sabiha Gökçül Erbay, Hatice Özgener, Huriye Öniz Baha, Nakiye Elgün, Fakihe Öymen, Bahire Bediz Morova Aydılek, Mihri Bektaş, Meliha Ulaş, Esmâ Nayman, Sabiha Görkey ve Seniha Hızal mesleği öğretmen olan milletvekillerimizdir. Hatı Çırpan ve Şekibe İnel milletvekili seçilmeden önce çiftçilikle uğraşmıştır. Fatma Memik ilk doktor milletvekilimizdir (Çelik; 2009).

Tablo 2.6'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kadınların İlk Temsil Yılı Olan 1935 Yılından Bugüne Kadar Temsil Dönemi ve Sayıları verilmiştir.

Tablo 2.6'da görüldüğü üzere 1935 yılından günümüze kadar geçen süreçte kadın milletvekili sayısında artışlar bulunmaktadır. İlk genel seçimlerinde 5. dönem 1935 yılı toplam milletvekili sayısı 399 olup kadın vekil sayısı 18'dir. Yüzdeler oranına baktığımız zaman %4,5'tir. Tabloyu incelediğimiz zaman 9. (1950), 10. (1954), 12. (1961) ve 16. (1977) dönemlerinde yani 5. döneme göre kadın milletvekili sayılarında azalmalar görülmüştür. Mecliste yer alan kadın temsilciler günümüzde 96 kişidir. Bu da, kadına yönetimde verilen değerin arttığını göstermektedir.

Tablo 2.6. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kadınların İlk Temsil Yılı Olan 1935 Yılından Bugüne Kadar Temsil Dönemi ve Sayıları

	Yıllar	Toplam Milletvekili	Kadın Milletvekili	Oranı %
5.Dönem	1935-1939	399	18	4.5
6.Dönem	1939-1943	429	16	3.7
7.Dönem	1943-1946	455	16	3.5
8.Dönem	1946-1950	454	9	2.0
9.Dönem	1950-1954	472	3	0.6
10.Dönem	1954-1957	535	4	0.7
11.Dönem	1957-1960	587	8	1.3
12.Dönem	1961-1965	450	3	0.7
13.Dönem	1965-1969	450	8	1.8
14.Dönem	1969-1973	450	5	1.1
15.Dönem	1973-1977	450	6	1.3
17.Dönem	1983-1987	399	12	3.0
18.Dönem	1987-1991	450	6	1.3
19.Dönem	1991-1995	450	8	1.8
20.Dönem	1995-1999	550	13	2.4
21.Dönem	1999-2002	550	22	4.0
22.Dönem	2002-2007	550	24	4.4
23.Dönem	2007-2011	550	46	8.3
24.Dönem	2011-2015	550	78	14
25.Dönem	2015-	550	96	17

(Çelik;1935-2015:19)

Türk kadınına verilen hakların başında Medeni Kanun gelmektedir. Bu kanunla kadın sosyal alanda bir takım haklara sahip olmuştur. Bundan sonra da siyasal yaşamda varlığını benimsetmesi amacıyla; yerel seçimlerin başlangıcı sayılan; Belediye seçimlerine katılma hakkını 1930 yılında, Muhtar Meclislerine katılma hakkını 1933 yılında, milletvekili seçilme hakkını 1935 yılında elde ederek siyasi alandaki kadın hakları tamamlanmıştır.

Kadınlara verilen bu haklarla kadının konumu toplumda değişmiş, karşı cinsle aynı konumda yer alma olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte, Türk kadınının kurtuluş savaşında verdiği mücadelenin yanında, M. Kemal'in de etkisi olumlu yönde olmuştur. Kadınlar çağdaş bir devrim olan Cumhuriyet döneminde hak ettiği yerde olmak için önemli kazanımlar elde etmiştir.

1935-1946 tarihleri arasında var olan "Tek Parti Dönemi'nde" yapılan seçimde, kadınların sayısında belirli bir artış göze çarpmaktadır. 1935'te 18, 1939'da 15, 1943'te 16 ve 1946'da 9 kadın milletvekili parlamentoya girmiştir. Çok partili yaşama geçilmesiyle beraber, siyaset çekişmeye açık hâle gelmiş ve kadın milletvekili sayısında düşüşler yaşanmıştır. 2002 yılı Genel Seçim'inde %4,4 gibi düşük bir oranda TBMM'ye girebilmişlerdir (Örtlek, 2006). Bu oran 2009'da tekrar %9,1 ve 2011'de %14,4'e yükselmiştir. Mevcut durumda kadınlar siyasi alanda erkeklere nazaran daha az katılım göstermektedir (TUİK, 2011).

Türkiye Cumhuriyeti'nde, birçok ülkeden önce, 1930 senesinde yerel seçimlerde, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir şekilde kazanan kadınlarımızın, yüksek bir siyasal katılım seviyesine erişmiş oldukları ifade edilemez. 12 Haziran 2011 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 78'e çıkmıştır. Bu sayı oransal olarak %14,4'e değinmektedir. Bakanlar Kurulunda ise 1 kadın bakan bulunmaktadır (Tekeli, 1970: 299).

Kadının, siyasal yaşama dâhil olmasının ilk adımı kabul edilebilen yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır. 29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinde, Türkiye genelinde oy kullanma oranı %79.13 olup; 81'i il olmak üzere 2946 ilçe ve belde belediyesinde yerel yönetici adayları yarışmıştır. 19 siyasi partinin katıldığı 2009 yerel seçimlerinde, 44 kadın il belediye başkanlıklarına, 321 kadın da ilçe ve belde belediye başkanlıklarına aday gösterilmiştir. Söz konusu seçimlerde, Türkiye genelinde toplam 2948 belediye başkanı seçilmiş olup bunlardan yalnızca 27'si (%0,9) kadındır. Bu kadınlardan ise sadece iki

tanesi il belediye başkanı olmuştur. Bunlar Aydın İl Belediye Başkanı Özlem Çerçioğlu ve Tunceli İl Belediye Başkanı Edibe Şahin'dir. 31790 Belediye Meclis Üyesinin ise 1340'ını (%4,21) kadınlar oluşturmaktadır (TUİK, 2012).

İl Genel Meclisi üye sayısı incelendiğinde durum çok farklı görünmemektedir. Toplam 3.379 İl Genel Meclis üyesinin 110'u (%3.25) kadındır. Bunun yanı sıra, Türkiye'de kamu kurum ve kuruluşlarında üst düzey yöneticiliklerde; kurul, komisyon ve komitelerde de kadınların temsil düzeyinin düşük olduğunu dile getirmek gerekir. Ancak, Türkiye'de uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranları oldukça yüksektedir. Bugün ülkemizde, üniversitelerde kadın öğretim elemanı oranı yaklaşık %40,9'dur. Bu kapsamda, profesörler içerisinde kadın oranı %27,6 doçentler içerisinde kadın oranı %32,2 öğretim görevlileri içerisinde kadın oranı %39,1'dir. Ayrıca, 162 üniversitenin 9'unda kadın rektör görev yapmaktadır. Devlet Personel Dairesi Başkanlığı'nın 2011 yılı verilerine göre kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personelin %37'si kadın, %63'ü ise erkektir. Kadınların bürokrasi içerisinde üst düzey karar verici konumlardaki oranının düşük olduğu bilinmektedir. Bürokraside üst düzey yöneticilerin %86,4'ü erkek, %13,6'sı kadındır. Dışişlerinde görev yapan 193 Büyükelçimizden 23'ü kadındır. Ülkemizde 1 kadın Vali (Yalova) bulunmaktadır. 458 Vali Yardımcısından 5'i kadındır. 861 Kaymakam'ın ise 20'si kadındır. 107 Kaymakam adayının ise sadece 5'i kadındır. Kadınların üst düzey bürokrasi içinde durumlarına bakıldığında, hiç kadın müsteşar bulunmamaktadır. Bakanlıklarda 3 kadın Müsteşar Yardımcısı görev yapmaktadır. Ülkemizde, Bağlı Kurumlar ve Bakanlık bünyesindeki görev yapan Genel Müdürlerin 6'sı kadındır. 337 Genel Müdür Yardımcısından 32'si kadın, 1976 Daire Başkanından ise 286'sı kadındır. Ülkemizde savcılarının %8,3'ü, hâkimlerin ise %33,6'sı kadındır (TUİK, 2012).

Veriler analiz edildiğinde; siyasal yaşamda kadın oranının istenilenin altında olduğu görülmektedir. Cumhuriyet yönetiminin kadın erkek eşitliği üzerine kurulduğu gerçeğinden yola çıkılırsa; kadınların siyasal yaşama katılımı için gereken destek verilmelidir.

BMKP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu)'de 2011 İnsani Gelişim Raporu'nda, Türkiye, kadınların politik ve ekonomik hayatta yer almaları açısından 146 ülke arasında 77. sırada olması olumsuzluk göstermektedir. Türkiye'nin BM "Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu'nda kadınların siyasete katılım oranlarının 2015 yılına kadar yüzde 17 olacağı öngörülmüştür". Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-

2013)'da belirtilen amaçlara rağmen, kadınların özellikle siyasi alandaki temsili hâlen oldukça azdır. Siyasetin erkek egemen bir toplumda kabul görmesi, kadınların bu alana katılımlarını sınırlamaktadır (KSGM, 2010).

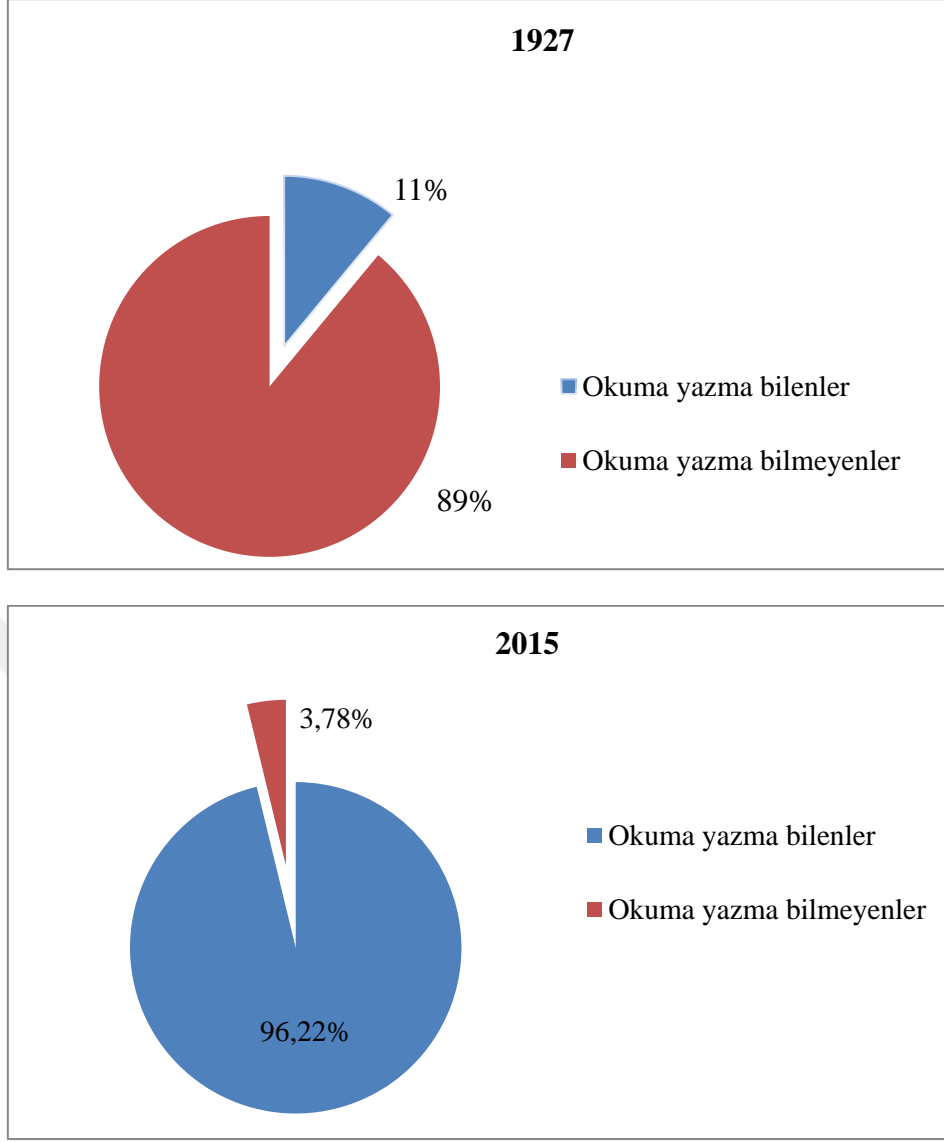
2.7.3. Eğitim Alanında Yapılan İnkılâplarda Kadın

Mustafa Kemal kendi kişilik özelliği olarak da eğitim problemlerine karşı özel bir alâka göstermiş liderdir. Kadınların da erkekler gibi eşit şekilde eğitim olanaklarından faydalanması için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Çağdaşlaşma yolunda izlenecek bir adımın da kadının eğitiminin en iyi şekilde verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu çalışmaları da birtakım kanunlarla desteklemektedir. Mustafa Kemal açısından, Türk kadını için eğitim görmek sadece bir hak değil, aynı zamanda bir ödevdir. Çocukların ilk yetiştiricisi olan annelerin, erkek kadar hatta ondan da fazla kendini yetiştirmesi gerektiğine inanıyordu. Bu düşüncelerini şu sözleriyle ifade etmiştir: *“Kadınlarımız hatta erkeklerden daha çok münevver, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar. Eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmadırlar”* (Caporal, 1982: 248).

1923'te Türkiye Cumhuriyeti halkının %89,4'ü okuma-yazma bilmiyordu. Bu oran kadınlar arasında, özellikle nüfusu on binden aşağı olan bölgelerde %96' ya yükseliyordu. İlk Türk Anayasa'sında (mad: 80-87) 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yer almasıyla, Türk Eğitim Sistemi'nde ilk büyük adım atılmış oldu. Bu kanunla, bütün eğitim kurumları “Eğitim Bakanlığı'nın” kontrolü altına alınmış olup, ilköğretim devlet okullarında her Türk vatandaşına parasız ve mecburi olarak verilmiştir. Sonraları bu durum daha da geliştirilerek, Türk eğitiminin kontrolü ve idaresi bir kanunla Milli Eğitim Bakanlığı'nda merkezleştirilmiştir (Onay,1989: 128-135).

Sistemli ve memleket çapında yaygın bir yetişkinler eğitimi hareketi, ilk olarak Refah-ı İctima cemiyetinin kurulması ile başlamıştır. Bu kurumun faaliyetlerinin ilk meyveleri olan millet mektepleri camiler, hapishaneler, küçük iş yerleri vb. gibi uygun olabilecek her yerde açılmıştır. 1 Kasım 1928 tarihinde yeni Türk Alfabesinin kabulü ile şehirlerde 16, köylerde 12 yaşın üzerinde 45 yaşına kadar kadın erkek her vatandaş okur-yazar olduklarını gösterir bir belgeyi almaya, 45 yaşından yukarı olan vatandaşlar da istedikleri takdirde bu belgeyi almaya hak kazanmışlardır (Onay, 1989: 119-135).

Grafik 2.1'de 1927 yılı ile 2015 yıllarına ait okur-yazarlık oranı verilmiştir.

Grafik 2.1. Türkiye’de 1927 Yılı ile 2015 Yıllarına Ait Okur-Yazarlık Oranı (TUİK, 2016).

Yukarıdaki grafik incelendiği zaman; 1927 yılında nüfusun %11’i okuma yazma bilirken, okuma yazma bilmeyen nüfus oranı %89’dur. 2015 yılına geldiği zaman okuma yazma bilen nüfus oranı toplamda %96.22’ye çıkmış, okuma yazma bilmeyen nüfus oranı ise; %3.78’e inmiştir. Okur yazarlık oranı 1935’te %20.4’e, 1950’de %33.6’ya 1960’ta %39.5’e, 2008’de %85.71’e 2015 yılında %96.22’ye ulaşmıştır (TUİK, 2015).

Türkiye’de kadın eğitimi, son derece yetersiz bir gelişme göstermiştir. Kemalizm’in eğitime ilişkin temel ilkelerinden biri olan demokratikleşme, öncelikle büyük şehirlerde yaşayan kadınlara, özel olarak da, belli bir seçkinler zümresine ait olanlara yaramıştır. Demokratikleşme onlara, imparatorluk döneminde yararlanamadıkları erkeklerle eşit bir kültürel düzeye ulaşma imkânları sağlamıştır. Fakat bu gelişme sonucunda, bu seçkinler

zümresini oluşturan kadınlarla, aynı kentlerin, öncelikle köylerin ve Doğu Anadolu bölgesinin okuma-yazma bilmeyen ya da az eğitim görmüş kadınları arasında derin bir dengesizlik oluşmuştur. Türkiye’de kadın eğitiminde ortaya çıkan bu gecikme nedeniyle kızlar büyük bir bilgi susamışlığı göstermekte, eğitime girme imkânı bulduklarında da, erkeklerin bile ulaşamayacağı büyük ve daha yüksek avantajlar elde etmektedirler (Caporal, 1982: 344-345). Bu ikilemleri ortadan kaldırmak amacıyla çıkartılan kanunlarla eğitimin zorunlu hâle getirilmesi sağlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan “Genç Kız ve Kadınların Eğitimini Geliştirme Projesi”, yetişkin okuma-yazma sorununun çözümünde önemli bir araç olmuştur. Proje bünyesinde 7–14 yaş grubunda okuma-yazma bilmeyenlere okuma-yazma kursları açılmıştır. Mesleki ve Teknik eğitim kurumlarında yeni bir yapılanmayı öngören Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi (METGE) kapsamında, örgün ve yaygın eğitim müfredat programları modüler eğitim sistemine göre bir bütünlük içinde uygulanmaktadır. Bu eğitim modeli; örgün eğitime devam eden kız çocuklarının okuldan erken ayrılması durumunda; devam ettiği modüllere uygun meslek sertifikasını alarak istihdam olanağı sağlamaktadır.

Atatürk kadın erkek ayrımı yapmaksızın herkesin eğitilmiş birey olmasından yanadır. Bunun için özellikle kadının eğitim alanında uzmanlaşmasıdır. “Atatürk’ün demokrasiye olan inancıdır. Atatürk’ün amacı, Ortaçağ karanlığında yaşayan bir toplumu, çağın aydınlığına taşımaktır. Bu köklü devrimi de halkıyla yapacaktır. Demokrasi, halkın gücünü harekete geçirmenin en etkili yoludur. Kadın ise halkın yarısıdır. Kadınsız bir devrimin gücü ve hızı doğal olarak yarı yarıya azalacaktır demektir”. Kadının toplumda var olduğu tüm alanlarda toplumun ayakta durması kaçınılmazdır.

2.7.4. Toplumsal Alanda Yapılan İnkılâplarda Kadın

Cumhuriyet’in ilanından sonra kadınların kıyafetlerine yönelik eski devlet politikası bırakılarak kadınlara Avrupalı kıyafet serbestliği tanınmıştır. Atatürk, Batı medeniyetini takip ederek Türk milletinde zihni ve görünüş değişikliği yapmak istemiş ve bunu başarmıştır. Çağdaşlaşmak için medeni kıyafetlerin toplum tarafından kabul edilmesi gerektiğini anlamış ve bunun için mücadele vermiştir. Örtünme ile ilgili ilk önemli tartışma Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kadınların doktor muayenesinden geçirilmesi ile gündeme gelmiş; kadınların erkeklerden kaçınması gerektiği savunularak; örtünme ve kaç-göçün (tesettürün) devam etmesinin şart olduğu ileri sürülmüştür. Atatürk, bu durumdan

rahatsız olduğunu her an belirtmiş; ancak çarşafın kaldırılmasına yönelik bir kanun çıkarmamıştır. Bazı şehirlerde kadınlar çarşafsız sokağa çıkmaya başlamış; ancak diğer yerlerde çarşafsız sokağa çıkma yoktur. Atatürk'ün çarşaf konusunda ısrar etmemesinin sebebi ailenin namusunu simgeleyen kadının yasa zoruyla açılmasının toplum tarafından benimsenecek bir durum olduğunu düşünmesindedir.

Mustafa Kemal, mecliste kadınların seçmen nüfusundan sayılmasına itirazların olması üzerine, çıktığı yurt içi gezilerinde halkı kadınlar konusunda ikna edici konuşmalar yaparak; kadınların toplumdaki yerinin değişeceğini dile getirmiştir. Konuşmalarında örtünmeye karşı açıkça tavır almamakla birlikte İslam dininin örtünmede (tesettürde) aşırıya kaçan kıyafetleri benimsemediğini çarşaf ve peçeyi gerekli görmediğini belirtmiştir. Toplumda örtünme konusundaki tavrını zaman içerisinde yaptığı inkılaplarla belli eder.

2.7.5. Ekonomik Alanda Yapılan İnkıaplarda Kadın

Daimi ekonomik büyüme ve gelişme, sosyal kalkınma, çevresel koruma ve sosyal adaletin sağlanması; insan merkezli sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştiricileri olarak kadınların ve erkeklerin tam ve eşit katılımını, kadınların ekonomik kalkınmanın vazgeçilmez öğeleri olarak görülmesini gerektirmektedir. Kadınların beceri düzeylerine uygun işlere girebilmesinde karşılaşılan eşitlik sorunu halâ çözülememiştir. Doğum yaptıklarında iş gücü piyasasından çıkan kadınlar, piyasaya döndüklerinde özel sorunlarla karşılaşmaktadır. Arzu edilen ve önem verilen yaşam boyu öğrenim, kadınların becerilerini güncel ihtiyaçlara uyarlamalarına ve geliştirmelerine imkân sağladığı ölçüde yararlı olabilir; bu ise, bu gibi öğrenme imkânlarının iş gücü piyasasında olanlara olduğu gibi, piyasanın dışında kalanlara daha açık olmasının önemini ortaya koymaktadır. Gerçek eşitlik ancak kadınlar yoksulluk ve şiddetten kurtulduklarında, karar verme sürecine katıldıklarında ve ayrımcılığa karşı koymalarını sağlayacak, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında gerçekleşebilir. Dolayısıyla kadınların ekonomik fırsatlardan eşit yararlanmaları, ekonomik kaynaklar üzerinde eşit denetime sahip olmaları ve istihdam, girişimcilik, öğrenim ve mesleki eğitim, kredi ve toprak mülkiyet hakları alanında eşit işleminden yararlanmaları ile mümkündür (Lake, 1995: 37-38)

17 Şubat-4 Mart 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede delegeler ve katılımcılar arasında yer alan kadınlara yönelik teşvik edici ilkeler benimsenmiş, işçi grubunun ekonomik esasları belirlenmiş ve delege seçiminde kadınlara özel alâka gösterilmiştir. Ankara Hükümeti, İzmir İktisat Kongresi'ni gerçekleştirmek istediği iktisadi

hamleyle tüm işgücünü, kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın olabildiğince çok fazla kadını ekonomiye çekerek başarmayı hedeflemiştir. Kadınlara karşı gösterilen olumlu tutumun sebebini yaşanan savaşlar sonucu az sayıda erkek nüfusunun olduğu bir süreçte Milleti İktisadi mücadeleye hazırlamak gereklidir (Güzel, 1996: 127). İzmir İktisat Kongresi'ne dâhil olan 1135 katılımcının 120-130 kadarı işçi, 400'den fazlası çiftçidir. Delegeler arasında isimleri tespit edilen yalnızca 7 kadın delege vardır: Mücahide Fatma Hanım İzmir'den çiftçi temsilcisi seçilmiştir. Hayriye, Emine, Şefika, Münire, Nigar ve Rukiye Hanımlar da işçi delegeleri olarak belirlenmiştir (Güzel, 1996: 128).

Kadınlara kongre boyunca ilgi gösterilmiş; başlangıçta kadınların kongreye dinleyici olarak katılmaları için 300 kişilik yer ayrılmıştır. Kongre'nin ilk günü 500 kadın dinleyici olarak gelmiş; ekonomistler bu durumdan duydukları memnuniyetleri daima dile getirmişlerdir. Kadınlara gösterilen bu ilgi Amele Grubunun İktisat Esasları arasında sayılan birkaç ilkede belirtilmiştir. Örneğin; 1. maddeyle kadın ve erkek ameleye işçi denilmesine karar verilmiştir. 7. maddeyle kadınların madenlerde çalıştırılması yasaklanmıştır. 1. Dünya Savaşı'nda kadınların bazı madenlerde çalıştırıldıkları bilinmektedir. Kadınların madenlerde çalıştırılmaması daha önce 1921 tarihli 151 sayılı yasa ile Ereğli Havzası için benimsenmişti. Bu ilke 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda da aynı şekilde yer almış; böylece Türkiye genelinde kabul görmüştür. Ayrıca Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na göre, doğum öncesinde ve sonrasında izin üçer hafta olarak saptanmış; ancak ücret konusundan bahsedilmemiştir. 1936 İş Kanunu'yla ise bu zaman altıyar haftaya çıkarılmış ve yarım ücret ödenmesine karar verilmiştir. 10. Madde ile kadınlara doğumdan önce ve sonra 8 hafta, ayrıca her ay 3 gün izin verilmesi buna karşılık ücretlerin tam ödenmesi onaylanmıştır (Güzel, 1996: 60).

Yaşanan bu gelişmeler kadınların çalışma alanında erkeklerle eşit sosyo-ekonomik statüye sahip olmaları için yeterli olmamıştır. Bunun için kanunlarla kadınların iş yaşamları desteklenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de istihdam sorununun analiz edilmesi, 1961 Anayasa'sı ile devlete bir görev olarak verilmiştir. Anayasa'nın 42. maddesinde "*çalışma herkesin hakkı ve ödevidir*" ifadesi bulunmaktadır. Bu madde de "*Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde geçmesi için; sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler, işsizliği önleyici tedbirleri alır*" ifadesi yer alır. Ayrıca 1961 Anayasasında iktisadi ve sosyal hakların sınırlarına 53. maddede yer verilmiştir. "*Devlet, bu bölümde belirtilen iktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini,*

ancak iktisadî gelişme ile mâlî kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir” (Centel, 2001: 13-14).

1965 tarihli 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun bazı maddeleri kadının kamu sektörü alanında, kadının (analık haklarından doğan haller dışında) cinsiyet açısından bir ayrımcılığın olmayacağını belirtilmektedir (madde101,104). Ayrıca aynı kanun cinsiyet ayrımı yapan memurlara disiplin cezası verilmesini öngörmektedir (mad. 125) (syf,4212-4213-4219). Bu hak Anayasanın (1982) 70. Maddesinde “Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez” şeklinde belirtilmektedir. Yine 1965 yılı 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetler Personel Kanunu hükümleri çerçevesinde de, kadın ve erkek ayrımcılığı yok edilmiştir. Bu kanun ile subay temel hizmetlerinde ve geri görevlerde kadınların yer alabileceğine dair hükümler vardır. İş Kanun'unda ise 1981 tarih ve 1475 sayılı kanun ile ücret konusunda “*eşit işe eşit ücret*” ilkesi getirilmiştir. Bu kanun ile kadının maden ocakları ve kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında ve su altında çalışmayı gerektiren işlerde çalışması yasaklanmıştır. İşçi kesimi sosyal güvenliği ile ilgili 1949 tarih 54354 sayılı emekli sandığı, 1965 tarih, 506 sayılı SSK ve 1983 tarih, 2925 sayılı tarım alanını kapsayan kanunlarda da kadın ve erkek çalışanların sosyal güvenlikleri üzerinde çağın şartlarına göre yenilikler yapılmaktadır (Doğramacı, 1993: 24).

Yukarıda verilen gelişmelerin yanında ülkemiz ekonomik kalkınma için atılımlar gerçekleştirmeye devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, mesleki eğitim sistemine daha modern bir içerik kazandırmak ve sistemi piyasanın isteklerine karşı hassas hâle getirmek amacıyla birden fazla proje yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında en önemlilerinden biri “Türk Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemlerinin Güçlendirilmesi” (MEGEP) projesidir. Bu projenin yapılma amacı, mesleki eğitimi modüler bir yapıda ve uluslararası sınıflamaya uygun tarzda yeniden düzenlemektir. Eğitim ile kadınların iş gücüne katılımının arttığı görülürse; MEB ve özel sektör kuruluşları tarafından yürütülen “Haydi Kızlar Okula”, “Kardelenler”, “Baba Beni Okula Gönder” gibi proje ve kampanyalar kadınların kariyerlerine ve işgücünün verimliliğine de katkı sağlayacak önemli gelişmelerdir.

Ayrıca MEB ve alakalı kuruluşların işbirliği ile İstihdam İçin Eğitim ve Öğretim (MEDA-ETA) Projesi, Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi ve Zamana Bağlı Ulusal Politikaların Geliştirilmesi Projesi, Mesleki Teknik Eğitimi Özendirme Programı, Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Eğitim Faaliyetleri, İşgücü Yetiştirme Kursları Düzenlenmesi

Protokolü, Halk Eğitim Kurs Programları ile İlgili Çalışmalar gibi istihdam amaçlı faaliyetler sürdürmektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) İş Geliştirme Merkezlerinde erkek ve kadın girişimciler desteklemektedir. Ayrıca KOSGEB kadın girişimleri özendirici ve işlerini geliştirmelerine yardım amacını güden hizmetler vermektedir. Bu hizmetlerden yararlanan 414 kişi 29.07.2002 ile 31.12.2005 tarihleri arasında kendi işlerini kurmuşlardır. Kendi işlerini kuran 414 kişiden 124'ü kadındır. KOSGEB kadın girişimcilere iş kurma süresince önlerine çıkan engelleri aşmalarına yardımcı olup ve kuracakları işletmeleri en kritik dönemleri olan ilk senelerinde desteklemek amacıyla Türkiye AB Mali Yardımı 2005 yılı Programı kapsamında gerçekleştirilen “Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Projesi’ni” yürütmektedir. Proje kapsamında ülkemizde ilk kez kurulan Kadın İş Geliştirme Merkezleri (KİŞGEM); Pendik/İstanbul, Hacıbektaş/Nevşehir, Kütahya ve Çorum’da yer almaktadır (KSGM, 2010).

Başbakanlığa bağlı GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından “Güneydoğu Anadolu Projesi” ismiyle kapsamlı bir kalkınma projesi yürütülmektedir. Kadına yönelik etkinlikler Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve Girişimci Destekleme Merkezleri (GİDEM) tarafından idare edilmektedir. 23 yaşını doldurmuş kadınları temel kitle olarak tanımlayan ve kadınları güçlendirmeyi amaçlayan ÇATOM’lar program ve faaliyetleri eğitim ve öğretim, sağlık, gelir yaratma, sosyal destek ve kültürel-sosyal etkinlikler gibi esas alanlarda gerçekleştirmektedirler. Gelir getirici faaliyetler kapsamında Çok Amaçlı Toplum Merkezleri kadınlara ortak kullanılan atölyeler ve satış yerleri sağlamakta; temel iş eğitimi vermekte ve mesleki yeteneklerini güçlendirmektedir. GAP-Girişimci Destekleme Merkezleri, Avrupa Komisyon’u tarafından finanse edilip GAP İdaresi ve BM Kalkınma Programı tarafından yürütülen; bölgedeki mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik eğitim, bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri sunarak bu işletmelerin kalkınmasını hedefleyen bir projedir. “Fırsat Penceresi” olarak adlandırılan küçük ölçekli proje sahalarından biri de kadın girişimciler için geliştirilmiştir (KSGM, 2010).

1963 yılında başlayan planlı kalkınma döneminde, kadın-erkek eşitliğini hedefleyen ve kalkınmanın ögesi olarak kadınları hedef alan düzenlemelere fazla rastlanmamaktadır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990–1994) kadın konusu ilk defa başlı başına bir sektör olarak yer almaktadır. 1990 yılına dek kalkınma planlarında toplumsal cinsiyet eşitliği, daha özeldede kadınlarla alakalı politikalar ayrı bir başlık altında ele alınmamıştır. Eğitim, sağlık ve istihdam gibi alanlardaki iyileştirmelerin kadınları da etkileyeceği kabul edilmiştir. Öte yandan 1990 yılından sonra da, kalkınma planlarında kadınlarla alakalı düzenlemeler çocuk aile ve özürllüer gibi özel ilgi gruplarıyla ilgili düzenlemelerden ileriye gidememiştir. Yani kadın-erkek eşitliğine yönelik plan ve politikalar sosyal hizmet anlayışı ile ele alınmıştır (DPT, 1994: 9-117).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1996–2000) insan kaynaklarının geliştirilmesi kısmında, nüfus ve aile planlaması alt başlığında kadın konusu yine aile ve çocuk başlıklarının altında yer almakta ve kadınların toplumdaki olumsuz koşullarının iyileştirilmesi şekilde özetlenecek; soyut ifadelerle değinilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001–2005) ise kadın okur-yazarlığı, kadın istihdamı ve kadınların sağlık hizmetlerinden faydalanmasının artmasına ilişkin kazanımlara değinilerek; kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, kalkınma sürecine, çalışma yaşamına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımları amacıyla alınacak önlemler belirtilmektedir (DPT, 1996).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, Avrupa Birliği ortalamasına göre düşük olan işgücüne katılma ve istihdam oranlarında aşama kat edilmediği; bu oranların düşük olma sebebinin kadınların işgücüne ve istihdama yeterince katılamamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. 2002–2004 yılları arasında tarım sektöründe çalışan ücretsiz aile işçilerinin en yoksul grubu kurulduğu yönünde bir tespit yapılmıştır. Bu planda, kadın istihdamına yönelik somut bir hedef bulunmamakla beraber kadınların 2006 yılında %25,4 olan işgücüne katılım oranlarının 2013 yılında %29,6 olacağı, tarımın payının 2006 yılındaki %28 seviyesinden, 2013 yılında yüzde %18,9'a düşeceği tahmin edilmektedir. Tarımda düşmesi planlanan istihdam sonucu, tarım işgücü dâhilinde ücretsiz aile işçisi olarak istihdama katılan kadınlarla beraber 2006–2013 döneminde, %5.2'lik bir kadının daha istihdama katılmasının sağlanması hedeflenmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planının onaylandığına ilişkin karar, 2006). 2012 yılında kadınların işgücüne katılım oranının %29,5 olarak gerçekleşmesi plandaki öngörülerin gerçekleştirildiği olarak yorumlanabilir (DPT, 2012).

2014-2018 dönemini ilgilendiren Onuncu Kalkınma Planı'na bakıldığı zaman, başta gençler ve kadınlarda olmak üzere işgücüne katılımın ve istihdamın artırılması, işsizliğin

azaltılıp, iş kazalarının ve kayıt dışı istihdamın engellenmesi, işgücü niteliğinin yükseltilmesi ve kırılan istihdamın azaltılması hususlarının önemini korumakta olduğu bilinmektedir. Bundan hareketle; kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer bulmaları, istihdamının artırılması, eğitim ve beceri düzeylerinin artırılması ile aile ve iş hayatının uyumlaştırılmasına yönelik güvenceli esnek çalışma, kreş ve çocuk bakım hizmetlerinin artırılması ve erişilebilir hâle getirilmesi ile anne-baba izni gibi alternatif sistemlerin uygulanması da 10. Kalkınma planı hedef ve politikaları arasında bulunmaktadır (Onuncu Kalkınma Planının onaylandığına ilişkin karar, 2013). Bu planda “Kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının plan dönemi sonunda sırasıyla %34,9 ve %31’e yükseltilmesi” somut olarak belirlenmiştir (DPT, 2013).

Yukarıda verilen bütün bu bilgi, belge ve değerlendirmeler ışığında Türk kadınının, tarihsel süreç içerisinde özellikle Cumhuriyet Dönemi içerisinde çok önemli mücadeleler verdiği ve önemli kazanımlar elde ettiği görülmektedir. Bu mücadelenin günümüzde ve gelecekte de toplumun her kesiminde ve her alanında sürdürülmesi gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Peki ama bu mücadelede başı çekmesi gereken ve bir sorumluluk yüklenen, genel anlamda öğretmenlerimiz, özel anlamda ise kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ne yöndedir? Konuya bakış açıları nelerdir ve Cumhuriyet Döneminin kazanımları konusunda yeterli bilgi ve bilince sahipler mi? Bu sorulara ışık tutabilmek amacıyla, çalışmamızın uygulama kısmında Adana ili Çukurova ilçesindeki İlköğretim II. kademedeki görev yapan bir grup Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile görüşme yapılmış elde edilen veriler analiz edilerek görüş ve düşünceler belirlenmeye çalışılmıştır.

2.8. İLGİLİ LİTERATÜR

Ülkemizde, cumhuriyet kadını kavramı üzerine fazla bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu bölümde de söz konusu alan ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir.

İnan (1964); “Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması” adlı kitabında Atatürk’ün Türk kadınına verdiği önem üzerinde durmuştur. Kitapta, Atatürk ve sonrasında kadınların sahip oldukları hakların arttığı, toplum içinde saygın bir konuma geldikleri, siyasi alanda kazandıkları haklar, sosyal ve ekonomi alanda zamanla çalışma koşullarında artan iyileşmeler anlatılmıştır.

Tekeli (1970); “Kadınlar ve Siyasal-Toplumsal Hayat” isimli çalışmasında kadınların siyasi ve sosyal hayattaki konumları üzerinde durulmuştur. Kadınların toplumsal

alandaki sahip oldukları yer, katıldıkları faaliyetler, çalışma alanları, kılık kıyafetleri... vb. ile siyasi alandaki çalışma koşulları, sahip oldukları haklar ve siyasete atılmaları, temsil etme düzeyleri anlatılmıştır.

Caporal (1982); *“Kemalizm ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını”* isimli kitabında Türk kadınının inkılaplardan sonra nasıl bir değişime uğradığını, sahip oldukları hakları, toplum içinde siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan geçirdiği değişiklikleri, Kemalizm’in kadınlarımıza bakış açısını ve getirdiği yenilikleri anlatmıştır.

Kartal (2005); *“Türkiye’de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanma Süreci ve 1930 Belediye Seçimleri”* adlı yüksek lisans tezinde; milliyetçi teorinin kadına bakışı ve Batı Avrupa’da yaşanan feminist hareketler ışığında; Türkiye’de kadın hakları politikalarının ve kadın hareketinin gelişimini ve bu gelişim sürecindeki kesintileri incelemek ve kadınların seçme ve seçilme haklarını kullandıkları ilk seçim dönemiyle ilgili bir değerlendirme yapılmak istenmiştir. Bu çalışmada özellikle Cumhuriyet döneminde milliyetçi ideolojiyle birlikte şekillenen kadın politikaları ve kadın hareketinde önemli bir yer tutan Türk Kadınlar Birliği’nin faaliyetleri ve 1930 Belediye seçimleri birincil kaynaklardan yararlanılarak ele alınmıştır. Çalışmada konu ile ilgili literatürün ele alınmış olduğu birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve araştırma çoğunlukla dönemin süreli yayınlarından derlenen çok sayıda görsel malzemeyle desteklenmiştir.

Zor (2008); *“Geçmişten Günümüze Türk kadını ve Bunların İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması”* adlı yüksek lisans tezinde; Bu araştırmanın amacı geçmişten günümüze Türk kadınının gelişimini incelemek ve bu gelişimin ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımasını saptamaktır. Araştırmada kadınların yer alması gereken konularda isim, resim ya da bilgi olarak ne kadar yer aldığı, MEB ile özel yayınevlerinin (Baüarg ve Sürat) ders kitapları incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı geçmişten günümüze Türk kadınının gelişimini incelemek ve bu gelişimin ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımasını saptamaktır. Araştırmada kadınların yer alması gereken konularda isim, resim ya da bilgi olarak ne kadar yer aldığı, MEB ile özel yayınevlerinin (Baüarg ve Sürat) ders kitapları incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır.

Gazan (2010); *“Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretimi”* adlı yüksek lisans tezinde; İlköğretim 6. Sınıfta okuyan öğrencilerin Türk toplumunda kadının yerine ilişkin tutumları ile Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamaktır. Alanla ilgili literatür incelenmiş

Talim Terbiye Kurulu onaylı Sosyal Bilgiler 6.sınıf Ders ve Öğretmen Kılavuz Kitapları kitabı incelenmiş. Ayriyeten konuyla ilgili kitap, makaleler, süreli yayınlar ve eğitim bilimleri eserleri incelenmiştir.

Kaymaz (2010); “*Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu*” adlı makalesinde; Kadını toplum yaşamında erkeğe bağımlı kılan ve onu ikinci sınıf insan konumuna indiren anlayış, tarım toplumunun ve din kurumunun bir ürünüdür. Toplumların sağlıklı gelişiminin, bu süreçte kadının da erkekle birlikte rol almasını gerektirdiği gerçeğinin fark edilmesi en fazla 300 yıllık bir geçmişe dayanır. Türkiye’de ise bu temel gerçeğin ayırımına 19. yüzyıl sonlarında varılmış olmakla birlikte, kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesine ilişkin somut adımların atılması ancak Cumhuriyet sonrasında mümkün olmuştur. Kadının toplumsal statüsünün çağdaş uygarlığın mihenk taşını oluşturduğu gerçeğinden hareket eden Atatürk, bu alanda devrim niteliğinde radikal hamleler yapmıştır. Onun bu konudaki girişimleri, ilerleyen yıllarda gelişmiş ülkelere ve uluslararası kuruluşlara örnek oluşturacak bir ileri görüşlülüğün ürünüdür. Ne var ki, Atatürk sonrası dönemde Türkiye’de kadın hakları, gerek köyden kente göç olgusunun doğurduğu sosyolojik sorunlar, gerekse iç ve dış siyasal gelişmelerin etkisine bağlı olarak artan dinselikleşme nedeniyle yeniden gerilemeye başlamıştır. Türk kadını, diğer İslâm ülkelerinin kadınlarıyla karşılaştırıldığında Atatürk tarafından atılan sağlam temeller sayesinde çok ileri bir düzeydedir. Ancak kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın haklarının tam anlamıyla yaşama geçirilmesi için henüz uzun ve engebeli bir yolun aşılması gerekmektedir. Bu makale, konu ile ilgili özgün çalışma, araştırmalara ve belgelere dayanılarak Türkiye’deki kadın sorununun Atatürkçü / eleştirel bir bakış açısı ile irdelenmesi amacı ile kaleme alınmıştır.

Kızılay (2010); “*Türk Modernleşmesinde Ataerkil Söylemin Yansımaları*” adlı çalışmada; Osmanlı-Türk modernleşmesi sürecinde geleneksel toplumsal düzende işleyişte olan ataerkil otoritenin ne kadar egemen olup olmadığını tartışmak ve Cumhuriyetle birlikte değişen toplumsal yapının, kadının statüsünün ne kadar iyileştirebildiğini Türk Medeni Kanunu’nun alakalı maddeleri çerçevesinde incelemektir. Bu çalışmada; ilgili kaynaklar çerçevesinde Türk modernleşmesi sürecinde kadının konumunun iyileştirilmesi çabalarının, ataerkil zihniyet yapısından tam olarak bağımsız olmadığını Türk Medeni Kanunu’nun ilgili maddelerinde aranmaktadır. Araştırma üç bölüme ayrılarak literatür taraması yapılmıştır.

Şavklı (2011); “*Atatürk Döneminde Parlamento Faaliyetleri*” adlı çalışmasında; TBMM’nin açılışından itibaren; eğitim, hukuk, ekonomi, dış ilişkiler, toplumsal ve kültürel alanlardaki değişimleri ve parlamenter yenilikleri aşama aşama inceleyerek, bu dönemin aydınlatması için yapılan bir çalışmadır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve çalışma grubu, veri toplama araç ve teknikleri, veri toplama aracının geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ile verilerin analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalardan, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme süreci boyunca, soruların açık ve anlaşılır bir şekilde katılımcıya yöneltilmesi ve gerek duyulduğunda ek sorularla araştırılan konunun derinleştirilmesi sağlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in 2008'e göre; katılımcının sözel ifadeleri doküman inceleme yöntemleri kullanılarak doğrulanmıştır. Birden çok veri toplama yönteminin kullanılması, elde edilen bulguların geçerliliğini ve güvenilirliğini artırma açısından önemlidir.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu; 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adana ili, Çukurova ilçesinde görev yapmakta olan 48 kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunu seçme yöntemi ise amaçlı örneklemedir. Araştırmada nitel araştırma geleneğine uygun amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi esas alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in 2008'e göre; Maksimum çeşitlilik örneklemeindeki amaç; görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntem ne tam yapılandırılmış kadar katı ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek; iki uç arasında yer almaktadır (Karasar, 1995: 165). Veri toplama aracını hazırlamak için, araştırmacı tarafından literatür incelenmiş ve bu konuda belirlenen problemlerle çalışmanın alt problemleri belirlenmiştir.

Görüşmeler öncesi, yarı yapılandırılmış görüşme formu için hazırlanan soruların, üç öğretim üyesinin görüşü alınarak kapsam geçerliliği sağlanmış ve son hâli verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu 5 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Araştırmada güvenilir veriler elde etmek için katılımcıların güvenini sağlamak amacıyla, görüşme ortamının uygunluğuna özen gösterilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanmıştır. Bu görüşme formu, iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde öğretmenlerden cinsiyet ve mesleki kıdemleri, ikinci bölümde ise beş adet açık uçlu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Görüşmeler araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır. Hazırlanan görüşme formu Ek 1’de verilmiştir.

Gönüllü olan öğretmenlerle görüşmeler öncesi ön görüşme yapılarak asıl görüşme için mekân ve zaman tespit edilmiştir. Öğretmenlerin rahatlıkla görüş bildirebilecekleri ortam seçimleri kendilerine bırakılmıştır. Yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, öğretmenlerin onayları alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir. Görüşmede güvenin sağlanması için görüşme esnasında, fikirlerinin değeri kendilerine hissettirilmiş ve gerektiğinde molalar verilmiştir. Daha sonra alınan ses kayıtları yazılı metne dönüştürülmüş, bilgisayar ortamına kaydedilmiştir. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Görüşme yapılacak öğretmenler Nisan ayı 2016’da Adana ili Çukurova ilçesindeki okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri olup, öğretmenlere çalışmanın amacı açıklanarak beş adet açık uçlu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, 48 öğretmene yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde, içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 88).

Görüşmelerden elde edilen verilerin kodlanması sırasında bir dış denetçiden yardım alınmıştır. Dış denetçi ile karşılıklı görüş alışverişinde bulunarak elde edilen sonuçlar aşamalı olarak birlikte değerlendirilmiştir. Araştırmanın nitel bir araştırma olması ve veri toplama aracının açık uçlu sorulardan oluşması nedeniyle, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yapılarak, kodlama yöntemine başvurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 89).

Araştırma sonucunda, araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formuna birden başlayarak sırasıyla numaralar verilmiştir. Numaralar verildikten sonra yarı yapılandırılmış görüşme formları numara sırasına göre dizilmiştir. İki bölümden oluşan görüşme formlarının 1. Bölümünde mesleki kıdem ve cinsiyet kısmı yer aldığı için; formlar ilk olarak cinsiyete göre ayrılmış; daha sonrasında ise mesleki kıdemlere göre sınıflandırılmıştır. Öğretmen sayılarını ifade etmek için frekans (f) kullanılmış, öğretmenlerin toplam sayılarının içinde oranlarını ifade etmek amacıyla % kullanılmıştır.

İkinci bölümde ise, sorulan beş açık uçlu soruya verilen ifadeler içerik analizi ile incelenmiş ve kavram tablosu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kavramlar önce en yüksek frekansa sahip kavramlardan başlanarak kavram sıralaması yapılmıştır. 1 frekansla ifade edilen kavramlar alfabetik olarak sıralanmıştır. İtalik olarak yazılan kavramlar yalnız erkek Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından ifade edilen kavramlardır. Kavram tablosunun (Tablo 4.3) altında öğretmenlerin ifadeleri yer almıştır. Bu görüşler metin içerisine yerleştirilirken öğretmenlere SBÖ (E,K) gibi kodlamalar yapılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin parantez içerisindeki harfler (E,K) katılımcıların cinsiyetini, (-1), (1) rakamları ise, katılımcıların cinsiyetlerine göre verdikleri yanıtları ifade etmektedir. (-1) rakamı erkek öğretmenler tarafından, (1) ise kadın öğretmenler tarafından kullanılan kavramlar için belirlenmiştir.

Daha sonra tablolarda yer alan kavramlardan ana kategoriler ve bu kategorilere ait kavramlar (Tablo 4.4) belirlenmiştir. Bu kavramlar frekans sırasına göre dizilmiştir. Tabloları takip eden satırlarda da 1. Kategori, 2. Kategori şeklinde sınıflandırmalar yapılarak bunların devamında öğretmen görüşlerine ilişkin örnekler sıralanmıştır.

Verilerin analizinde güvenilirliğin sağlanması için Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında görev yapan iki öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda, farklı bir kodlayıcı olarak belirlenen uzmanlara iki farklı liste verilmiş ve bu doğrultuda görüşleri değerlendirilmiştir. Birinci listede, frekans sırasına göre dizili olan her bir kategorinin 140, 128, 48 ve 78 adet kavram yer almaktadır. İkinci listede ise rastgele dizili olan Cumhuriyet kadını kavramına yönelik görüşler, Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler olduğuna yönelik görüşler, Cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl yorumlandığına yönelik görüşler, Cumhuriyet kadının toplumdaki yeri hakkındaki görüşlerin kategorileri yer almaktadır. İkinci listeye ek olarak belirlenen bu kategorilerin açıklamaları da ayrıca uzmanlara verilmiştir. Ardından, uzmanlardan bu iki listeyi de kullanarak, birinci listedeki kavramları ikinci listedeki kavramsal kategorilerle

hiçbir kavram dışarıda bırakılmayacak şekilde eşleştirmesi istenmiştir. Daha sonra, bu iki uzmanın yaptığı eşleştirmeler araştırmacıların kendi kategorileriyle karşılaştırılmıştır. Bütün karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek, araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü olan “Güvenirlilik = Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı” formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre, uzmanlar ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun % 90'a yaklaşması ya da % 90'ı geçmesi durumunda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Sonuç olarak araştırmada yer alan Cumhuriyet kadını kavramına yönelik görüşler (1. kategori), Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler olduğuna yönelik görüşler (2. kategori), Cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl yorumlandığına yönelik görüşler (3. kategori) ve Cumhuriyet kadının toplumdaki yerinin nasıl olmasını gerektiğine yönelik görüşler (4. kategori) kategorilerin güvenilirliği analizinde sırasıyla; % 98, % 96, % 96 ve % 95 oranlarında bir uzlaşma (güvenirlilik) sağlanmıştır.

Uzmanlar, Cumhuriyet kadını kavramına yönelik görüşler için; *medeni* kavramını beşinci kategori yerine birinci kategoriyle, *üretken* görüşünü ikinci kategori yerine dördüncü kategori ile eşleştirmiştir. Bu durumda, Güvenirlilik = $140 / 140 + 2 = 0.98$ olarak hesaplanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler olmuştur, yanıtlarında *medeni kanun* kavramını birinci kategori yerine üçüncü kategoriyle; *medeni* kavramını ikinci kategori yerine birinci kategoriyle, *hukuk* kavramını üçüncü kategori yerine ikinci kategori ile eşleştirmiştir. Bu durumda, Güvenirlilik = $128 / 128 + 3 = 0.96$ olarak hesaplanmıştır.

Cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl yorumluyorsunuz sorusundaki görüşlerde; *medeni* ve *gelişme var* kavramlarını ikinci kategori yerine birinci kategoriyle, eşleştirmiştir. Bu durumda, Güvenirlilik = $48 / 48 + 2 = 0.96$ olarak hesaplanmıştır.

Cumhuriyet kadının toplumdaki yerinin nasıl olmasını beklersiniz görüşlerinde ise; *çağdaş eğitim* kavramını ikinci kategori yerine beşinci kategoriyle, *üretim* ve *görev* kavramını dördüncü kategori yerine birinci kategoriyle, *sağlıklı toplum* kavramını dördüncü kategori yerine beşinci kategoriyle eşleştirmiştir. Bu durumda, Güvenirlilik = $78 / 78 + 4 = 0.95$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, bu araştırmada istenilen güvenilirlik düzeyine ulaşıldığını ortaya koymaktadır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amacına yönelik sorulara verilen cevaplar ayrı başlıklar hâlinde değerlendirilerek ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Bulgular sayesinde öğretmenlerin görüşleri hakkında yorumlar yapılmıştır. Verilen cevaplarla tablolar oluşturulmuştur. Çalışma grubunu tanımaya yönelik demografik sorulara verilen cevaplar ile katılımcıların cinsiyet ve mesleki kıdemleri hakkında bilgiler elde edilmiştir.

Aşağıda öncelikle çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin görev yaptıkları okullar ve görüşme yapılan öğretmen sayıları tablolaştırılarak verilmiştir.

4.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRETMENLERİN ÇALIŞTIKLARI OKULLAR VE ÖĞRETMEN SAYILARI

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin çalıştıkları okullar ve bu okullara göre dağılımları Tablo 4.1’de görülmektedir:

Okul İsimleri	f	Okul İsimleri	F
Vakıfbank Ortaokulu	2	DSİ Ortaokulu	2
R. Birsin Ortaokulu	2	Final Ortaokulu	3
Sıtkı Kulak Ortaokulu	2	Meryem Mehmet Ortaokulu	2
İbni Sina Ortaokulu	1	AGİAD Ortaokulu	3
M. Topal Ortaokulu	1	Akşemsettin Ortaokulu	1
Buhara Ortaokulu	1	Şehit Muhammet Ali Demir Ortaokulu	2
Güzelyalı Ortaokulu	3	TOKİ Şehit Bahattin Kalaycı Ortaokulu	2
Belediye Evleri Ortaokulu	2	Yenişehir Ortaokulu	2
Oğuzhan Ortaokulu	2	Şambayatı Ortaokulu	3
Kenan Çetinel Ortaokulu	1	Semiha Yücel Ortaokulu	3
Salbaş Ortaokulu	1	Öğretmen Zeynep Erdoğan Ortaokulu	2
Kabasakal Ortaokulu	1	Özel Başkent Ortaokulu	1
Özel Adana Bilfen Okulları	1	Özel Gündoğdu Koleji	1
Genel Toplam	48		

Tablo 4.1’de Çukurova ilçesinde, araştırmanın yapıldığı okulların isimleri ve isimleri verilen bu okullardaki görüşlerine başvuru, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sayıları verilmiştir. Toplamda, 26 okula gidilmiş ve 48 Sosyal Bilgiler Öğretmeni ile görüşülmüştür.

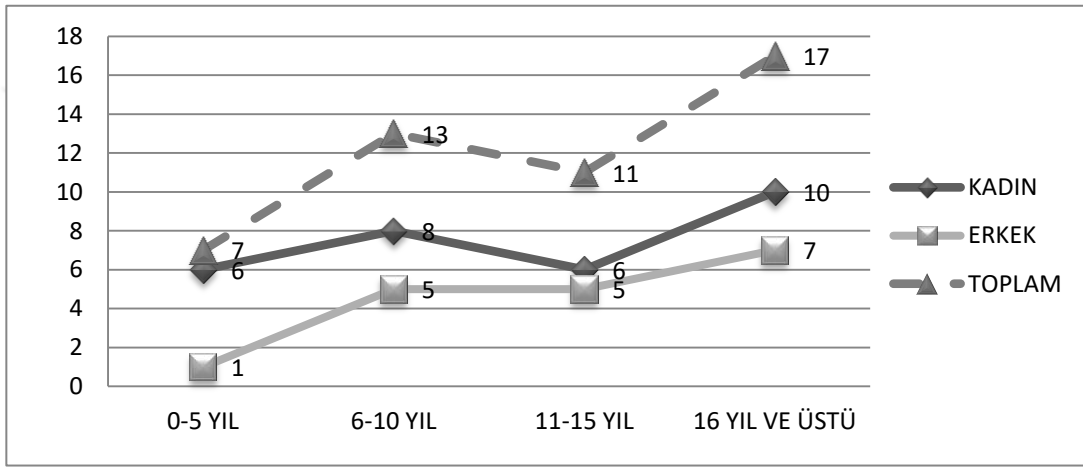
4.2. KATILIMCILARIN CİNSİYET VE MESLEKİ KIDEM ÖZELLİKLERİ

Tablo 4.2.’de araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin cinsiyet ve mesleki kıdemlerinin frekans ve yüzdelik değerleri verilmiştir.

Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet ve Mesleki Kıdemlerinin Frekans ve Yüzelik Değerleri

Cinsiyet	Mesleki Kıdem									
			0-5 Yıl		6-10 Yıl		11-15 Yıl		16 Yıl ve Üstü	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kadın	30	62.5	6	12.5	8	16.6	6	12.5	10	21
Erkek	18	37.5	1	2.0	5	10.5	5	10.4	7	14.5
Toplam	48	100	7	14.5	13	27.1	11	22.9	17	35.5

Tablo 4.2’de araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin toplam sayıları, bu öğretmenlerin cinsiyetleri ve mesleki kıdemleri tespit edilip tablo hâline getirilmiştir.

Grafik 4.1. Araştırmaya Katılan Kadın ve Erkek Öğretmen Sayılarının Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

Grafik 4.1 ise tablo 4.2’nin verilerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Buna göre araştırmaya katılan toplam öğretmen sayısı 48 (%100)’dir. Katılımcıların 30 (%62,5)’u kadın, 18 (%37,5)’i erkek öğretmendir.

- ✓ 0-5 yıl arası görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri toplamda 7 (%14,5) kişidir. Bunlardan 6 (%12,5)’sı kadın Sosyal Bilgiler Öğretmeni iken, 1 (%2,0)’i erkek Sosyal Bilgiler Öğretmenidir.
- ✓ 6-10 yıl arası görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine baktığımız zaman 13 (%27,1) kişidir. Bu öğretmenlerin 8 (%16,6)’i kadın, 5 (%10,5)’i erkek öğretmendir.
- ✓ 11-15 yıl arası görev yapan öğretmenlere baktığımız zaman, 11 (%22,9) kişidir. Bunların da 6 (%12,5)’sı kadın, 5 (%10,4)’i erkek öğretmendir.
- ✓ 16 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin toplamı 17 (%35,5)’dir. Bunların 10 (%21)’u kadın, 7 (%14,5)’si erkek öğretmendir.

Tablo 4.2 ve grafik 4.1'in verilerine göre; 0-5 yıl arasında görev yapan kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. 16 yıl ve üstü görev yapan öğretmenlerin araştırmaya en fazla katılan grup olduğu tespit edilmiştir. 11-15 yıl arası görev yapan araştırmaya dâhil olan kadın ve erkek öğretmenler arasındaki katılımcı farkının ise en az bu yıl da olduğu tespit edilmiştir.

4.3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “CUMHURİYET KADINI” KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Tablo 4.3'te Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyet Kadını” kavramına ilişkin görüşleri nelerdir? sorusuna verdikleri cevaplardaki kavramlar seçilip, frekans ve % olarak gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerindeki “Cumhuriyet Kadını” Kavramına İlişkin Görüşleri

Kavram	f (K/E)	%	Kavram	f (K/E)	%	Kavram	f (K/E)	%
Çağdaş	12 (8/4)	8.4	Akılcı	1 (1/-)	0.7	İdealist	1(1/-)	0.7
Modern	11 (6/5)	7.9	Adaletli	1 (1/-)	0.7	İleri görüşlü	1(1/-)	0.7
Özgür	10 (7/3)	7.1	Azimli	1 (1/-)	0.7	İlim sahibi	1 (-/1)	0.7
Eşit	10 (6/4)	7.1	Anlayışlı	1 (-/1)	0.7	İlkeli	1(1/-)	0.7
Kendine güvenen	7 (4/3)	5.0	Baskıda kalmayan	1 (1/-)	0.7	İnkılâpçı	1(1/-)	0.7
Başarılı	6 (3/3)	4.2	Cumhuriyetçi	1(1/-)	0.7	Kararlı	1(1/-)	0.7
Atatürkçü	4 (4/-)	3.0	Çıkarıcı olmayan	1 (1/-)	0.7	Katılımcı	1 (-/1)	0.7
Çalışkan	4 (2/2)	3.0	Değerci	1 (1/-)	0.7	Kültürlü	1(1/-)	0.7
İyi anne	4 (-/4)	3.0	Dilediği gibi yaşayan	1 (1/-)	0.7	Liberal	1 (-/1)	0.7
Medeni	4 (3/1)	3.0	Direnışçi	1 (-/1)	0.7	Seçme seçilme	1(1/-)	0.7
Siyasetçi	4 (1/3)	3.0	Duruşu sert	1 (1/-)	0.7	Sosyal	1 (-/1)	0.7
Demokrat	3 (2/1)	2.1	Dürüst	1 (1/-)	0.7	Toplumsal alanda etkin	1(1/-)	0.7
Eğitimli	3 (1/2)	2.1	Fırsatçı	1 (1/-)	0.7	Uygar	1(1/-)	0.7
Güçlü	3 (1/2)	2.1	Gelenekçi	1 (1/-)	0.7	Uyumlu	1(1/-)	0.7
Hak sahibi	3 (1/2)	2.1	Hakkını arayan	1 (-/1)	0.7	Üretken	1 (-/1)	0.7
Laik	3 (3/-)	2.1	Her işi yapan	1 (-/1)	0.7	Vazgeçilmez	1 (-/1)	0.7
Yenilikçi	3 (3/-)	2.1	Hür	1 (1/-)	0.7			
Vatansever	3 (1/2)	2.1						
Aydın	2 (2/-)	1.5						
Mücadeleci	2 (-/2)	1.5						
Önem Kazanan	2 (2/-)	1.5						
Saygılı	2 (-/2)	1.5						
Sevgili	2 (-/2)	1.5						
Genel Toplam							140	100

Tablo 4.3 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “cumhuriyet kadını” kavramı hakkındaki görüşlerine bakıldığında; “çağdaş” kavramı 12 frekans ile ifade edilmiş olup ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra en çok ifade edilen kavramlar incelendiğinde; 11 frekansla “modern”, 10 frekans ile “özgür ve eşit” kavramlarıdır. “Başarılı” kavramı ise 6 frekans ile ilişkilendirilmiş olup; 3 kadın, 3 erkek öğretmen tarafından kullanılmıştır. “Çalışkan” kavramı da 4 frekans ile 2 kadın 2 erkek öğretmen tarafından ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyet kadını” kavramı hakkındaki görüşlerinden bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

SBÖ-21(E): **Çağdaş** kelimesi cumhuriyetin bir kazanımıdır.

SBÖ-34(E): Çağa uyum sağlayan kadın **çağdaştır**.

SBÖ-19(E): Çağa uyum sağlayan her alanda kendine yer bulan birey **çağdaştır**.

SBÖ-3(K): Atatürk ilke inkılâplarına uyan herkes **çağdaştır**.

SBÖ-30(E): Kadın **çağdaştır**.

SBÖ-7(E): **Çağdaş** kadın katılımcıdır.

SBÖ-34(E): Kadın **çağdaş** oldukça çağa uyum sağlar.

SBÖ-32(K): Cumhuriyet kadını benim için her yönüyle **çağdaş** oldu.

SBÖ-28(K): Kadın **çağdaş ve modern** bir toplumun parçasıdır.

SBÖ-7(E): Çağın gerektirdiği kadar **modern**dir.

SBÖ-30(E): **Modern** bir toplum.

SBÖ-33(K): Kadın **modernliği** ile yobazlığın önüne geçmiştir.

SBÖ-9(K): Kadın cumhuriyetin **modern** objesidir.

SBÖ-26(K): **Özgür** kadın düşünebilen varlık olur.

SBÖ-15(K): **Özgürdür**.

SBÖ-1(E): Tüm **özgür** dünyanın kadınlarıdır.

SBÖ-5(K): Kadın saygınlık gördüğü sürece **özgürleşir**.

SBÖ-7(E): Erkeklerle **eşit** haklara sahip ayrımcılık yaşamayan.

SBÖ-48(K): Hak ve saygınlık açısından **eşittir**.

SBÖ-25(K): **Eşit** olan kadının özgüveni artar.

SBÖ-30(E): **Eşit** olup ayrımcılığa uğramayan kadın profili.

SBÖ-19(E): Her alanda **başarılı** olacağını bilmesi gerekir.

SBÖ-9(K): İyi bir eğitimin **başarılı** cumhuriyet kadınının oluşturacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden “cumhuriyet kadını” kavramına ilişkin görüşlerinde belirtilen kavramlardan yalnızca 1 frekansa sahip, 33 kavramın olduğu görülmektedir. Bunlardan yalnız 23 tanesi kadın Sosyal Bilgiler Öğretmeni tarafından ifade edilirken, 10 tanesi yalnız erkek Sosyal Bilgiler Öğretmeni tarafından ifade edilmiştir. Kadın öğretmenler tarafından 1 frekans ile ilişkilendirilen kavramlar; akılcı, adaletli, azimli, baskıda kalmayan, cumhuriyetçi, çıkarıcı olmayan, değerli, dilediği gibi yaşayan, duruşu sert, dürüst, fırsatçı, gelenekçi, hür, idealist, ileri görüşlü, ilkeli, inkılâpçı, kararlı, kültürlü, seçme-seçilme, toplumsal alanda etkin, uygar, uyumlu kelimeleridir. Erkek öğretmenler tarafından 1 frekans ile ilişkilendirilen kavramlar ise; anlayışlı, direnişçi, hakkını arayan, her işi yapan, ilim sahibi, katılımcı, liberal, sosyal, üretken, vazgeçilmez kelimeleridir.

*SBÖ-12(K): **Duruşu sert** olan kadın tavırlarıyla ilke ve inkılâplara bağlı olmuştur.*

*SBÖ-19(E): Kadın **direnişçi** ruhuyla savaşlarda öncü olmuştur.*

*SBÖ-17 (E): Kadın tüm çağlar boyunca **üretken** olmuştur.*

*SBÖ-13 (K): **Akılcılığı** benimseyerek bilim ışığında ilerlemişlerdir.*

*SBÖ-40(E): Kadın **liberal** bir zihniyete sahiptir.*

*SBÖ-1(E): Cumhuriyetin ilanı ile kadın **katılımcı** bir ruha sahip olmuştur.*

*SBÖ-13(K): Kadın toplumda anne, yönetici rolünde yer alır ve doğası gereği **her işi yapan** bir yapıya büründürülür.*

Tablo 4.3'te dikkat çeken bir diğer husus da 4 frekans ile ilişkilendirilen “Atatürkçü” kavramının yalnız kadın öğretmenler tarafından kullanılırken, “İyi anne” kavramı yalnızca erkek öğretmen tarafından kullanılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden örnek verecek olursak;

*SBÖ-22(K): **Atatürkçüdür.***

*SBÖ-20(E): Kadın topluma yararlı bireyler yetiştiren **iyi annedir.***

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ilişkilendirdiği kavramlar incelendiğinde 3 frekans ile ilişkilendirilen “laik ve yenilikçi” kavramları yalnızca kadın öğretmenler tarafından kullanılmıştır. 2 frekans ile ilişkilendirilen kavramlardan “aydın ve önem kazanan”

kavramları yalnız kadın öğretmenler ifade ederken; “mücadeleci, saygılı ve sevgili” kavramları, yalnız erkek öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden örnek verecek olursak;

SBÖ-24(K): Aydın ve yenilikçidir.

SBÖ-9(K): Çağdaş Türkiye cumhuriyeti ile kadın önem kazanmıştır.

SBÖ-1(E): Kadın mücadeleci

SBÖ-21(E): Sevgili, saygılıdır.

4.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde “Cumhuriyet Kadını” Kavramına Yönelik Görüşlerinin Sınıflandırılması

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “cumhuriyet kadını” kavramına ilişkin algılarının ilk örüntüleri olan kavramlar incelenmiş ve ana kategoriler oluşturulmuştur.

Tablo 4,4’te Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin cumhuriyet kadını kavramına yönelik görüşlerinin sınıflandırılması yer almaktadır.

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyet Kadını” Kavramına Yönelik Görüşlerinin Sınıflandırılması

Kategori	Kavram	f	(K/E)	%
Çağdaş	Çağdaş, modern, medeni, yenilikçi, ileri görüşlü, uygar, aydın, sosyal	35	21k/14e	25
Mücadeleci	Mücadeleci, kendine güvenen, güçlü, toplumsal alanda etkin, baskıda kalmayan, duruşu sert, azimli, kararlı, katılımcı, hakkını arayan, direnişçi, siyasetçi	24	11k/13e	17.1
İlkeli	İlkeli, laik, liberal, cumhuriyetçi, inkılâpçı, vatansever, demokrat, Atatürkçü, idealist	18	14k/4e	13.0
Eğitimli	Eğitimli, başarılı, çalışkan, kültürlü, ilim sahibi, üretken, her işi yapan	17	7k/10e	12.1
Hak sahibi	Hak sahibi, eşit, önem kazanan, seçme-seçilme	16	10k/6e	11.5
İyi anne	İyi anne, saygılı, sevgili, gelenekçi, değerli, anlayışlı, vazgeçilmez	12	2k/10e	8.5
Özgür	Özgür, hür, dilediği gibi yaşayan,	12	9k/3e	8.5
Çıkarıcı olmayan	Çıkarıcı olmayan, fırsatçı, dürüst, adaletli, uyumlu, akılcı	6	6k/-	4.3
Genel Toplam		140	100	

Tablo 4.4 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “cumhuriyet kadını” kavramına ilişkin algılarının kategorik olarak 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Bunlar çağdaş, mücadeleci, ilkeli, eğitimli, hak sahibi, iyi anne, özgür,

çıkarıcı olmayan kavramlarıdır. “Çağdaş” kategorisi 35 frekansla 1. Sırada yer alırken iken, çıkarıcı olmayan kategorisi 6 frekans ile son sırada yer almaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden kategori içerisinde yer alan algılara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

1. Kategori- Çağdaş: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %25'tir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-28(K): Çağdaş bir toplum yaratıldı.

SBÖ-46(K): Aydın kadın çağa ayak uydurur.

SBÖ-39(E): Kadın sosyal varlık olmaya başladı.

SBÖ-33(K): Medeni kadın toplumda kabul görür.

SBÖ-18(K): Yenilikçidir.

SBÖ-5(K): İleri görüşlü kadın topluma rehber olur.

SBÖ-10(K): Kadın uygar olunca gelişme kaçınılmazdır.

2. Kategori- Mücadeleci: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları % 17.1'dir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-20(E): Kadın hiçbir şeye boyun eğmeyen mücadeleci bir ruha sahiptir.

SBÖ-23(K): Kendine güvenen, sert duruşuyla dikkat çeken bir objedir.

SBÖ-33(K): Duruşu sert ve tavırlarıyla toplumsal alanda etkindir.

SBÖ-42(E): Hakkını arayan kadın baskı altında kalmayan bir varlıktır.

SBÖ-16(K): Türk kadını her zaman azimli olmuştur.

SBÖ-29(K): Toplumsal alanda etkin kadın.

SBÖ-45(K): Siyasetçi kadın baskıda kalmayan kadındır.

SBÖ-43(E): Güçlü kadın.

SBÖ-4(K): Kararlı kadın pes etmez.

3. Kategori- İlkeli: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %13.0'dır. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-24(K): İlkelidir.

SBÖ-3(K): Atatürkçüdür.

SBÖ-18(K): Vatansever Türk kadını.

SBÖ-44(K): İdealist kadın imajı Atatürk'ün katkılarıyla ilerlemiştir.

SBÖ-20(E): Cumhuriyetçi kadın demokrattır.

SBÖ-1(E): Vatansever kadın erkeğiyle birlikte düşmana karşı direnmiştir.

SBÖ-14(E): Demokrat kadın ayakları üstünde durur.

SBÖ-5(K): Kadın cumhuriyetçi, laik ve inkılâpçıdır.

4. Kategori- Eğitimi: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %12.1'dir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-19(E): Eğitimi.

SBÖ-20(E): Cumhuriyetin her alanında görev alan eğitimi kadınıdır.

SBÖ-1(E): Kadın her işi yapan bir yapıya sahiptir.

SBÖ-21(E): Cumhuriyet kadını zihnimdeki şema çerçevesinde çalışmaktadır.

SBÖ-17(E): Bir kadının üretken olması gerekir.

SBÖ-35(E): Başarılı kadın.

SBÖ-8(K): Kültürlü olup kültürüne aykırı olmayan.

SBÖ-17(E): İlim sahibi kadın her zaman yükselir.

5. Kategori- Hak sahibi: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları % 11.5'tir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-18(K): Kadınlar da erkekler gibi hak sahibidir.

SBÖ-4(K): Tüm insanlar gibi eşittir.

SBÖ-20(E): Cumhuriyetle beraber eşit.

SBÖ-6(K): Kadın cumhuriyetle birlikte önem kazanmıştır.

SBÖ-15(K): Kadınlara seçme-seçilme hakkı 1930 yılından sonra verilmeye başlandı.

6. Kategori- İyi anne: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %8.5'tir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-1(E): İyi bir annedir.

SBÖ-39(E): Kadın sevgili ve saygılıdır.

SBÖ-19(K): Gelenekçi kadın değerlidir.

SBÖ-17(E): Anlayışlı kadın vazgeçilmezdir.

7. Kategori- Özgür: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %8,5'tir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-10 (K): Özgürdür.

SBÖ-33(K): Hür kadın dilediği gibi yaşar.

8. Kategori- Çıkarıcı olmayan: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %4,3'tür. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-12(K): Kadın gelecek için çıkarıcı olmayandır.

4.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “CUMHURİYETİN İLANI İLE KADINLARIN YAŞANTILARINDA NE GİBİ DEĞİŞİKLİKLER MEYDANA GELDİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ NELERDİR ?” SORUSUNA VERMİŞ OLDUKLARI YANITLAR

Tablo 4.5'te çalışma grubundaki öğretmenlerin “cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri?” sorusuna verdikleri yanıtlar analize tabi tutulmuştur.

Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Vermiş Oldukları Yanıtlar

Kavram	f (K/E)	%	Kavram	f (K/E)	%
Seçme-seçilme	21 (14/7)	16.5	Aktif	1 (-/1)	0.7
Hak	17 (12/5)	13.5	Anne	1 (-/1)	0.7
Özgür	11 (7/4)	8.5	Atatürk devrimleri	1 (-/1)	0.7
Eşit	8 (5/3)	6.4	Çalışkan	1 (1/-)	0.7
Sosyal hak	8 (6/2)	6.4	Eğitim hakkı	1 (1/-)	0.7
Boşanma	7 (5/2)	5.5	Ekonomik hayat	1 (1/-)	0.7
Söz sahibi	7 (5/2)	5.5	Hukuk	1 (-/1)	0.7
Kılık kıyafet	6 (1/5)	4.6	Oy hakkı	1 (1/-)	0.7
Çalışma hakkı	5 (-/5)	4.0	Savaşçı	1 (-/1)	0.7
Medeni	5 (4/1)	4.0			
Medeni kanun	5 (4/1)	4.0			
Siyasi hak	4 (3/1)	3.2			
Aile hayatı	4 (3/1)	3.2			
Okuma-yazma	3 (2/1)	2.3			
Temel taş	3 (3/-)	2.3			
Birey	3 (2/1)	2.3			
Resmi evlilik	2 (2/-)	1.5			
Genel Toplam				128	100

Tablo 4.5 incelendiğinde çalışma grubuna katılan “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; “Seçme-seçilme” kavramı 21 frekans ile kadın ve erkek Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından en çok ifade edilen kavramdır. Frekansları aynı olan “eşit ve sosyal hak” kavramları ise 8 frekans ile ilişkilendirilirken, yine kadın ve erkek öğretmenler tarafından 7 frekans ile de “boşanma ve söz hakkı” kavramları ilişkilendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda sıralanmıştır.

SBÖ-7(E): **Seçme seçilme** hakkını kullanmalarını.

SBÖ-30(E): **Seçme seçilme** hakkı.

SBÖ-41(E): **Seçme seçilme** hakkı doğdu.

SBÖ-16(K): Kadın **seçme seçilme** hakkına sahip oldu.

SBÖ-8(K): **Seçilme** ile toplumda söz sahibi oldu.

SBÖ-33(K): Yönetime katılması için **seçme seçilme** hakkına sahip oldu.

SBÖ- 3(K): Belediye yasası **seçme seçilme** hakkının bir parçasıdır.

SBÖ-10(K): Cumhuriyetle birlikte kadın **seçme seçilme** hakkına sahip oldu.

SBÖ-18(K): En baştaki hakkımız **seçme seçilmedir**.

SBÖ-46(K): Erkeklerle **eşit** oldu.

SBÖ-31(K): **Eşit**.

SBÖ-2(E): Kadın-erkek **eşit** olmalı.

SBÖ-30(E): Her anlamda **eşit**.

SBÖ-9(K): **Sosyal hak** sahibi.

SBÖ-28(K): **Sosyal hakla** eşit kadın.

SBÖ-3(K): **Sosyal hakları** düzenlenmiş.

SBÖ-34(E): **Sosyal hak** sosyal kadın.

SBÖ-30(E): Statüsü değişen kadın **sosyal hakları** kazanarak toplumda söz sahibi olmuştur.

SBÖ-2(E): **Boşanma**.

SBÖ-5(K): Toplumda **söz sahibi**.

SBÖ-33(K): Yönetimde **söz sahibi**.

SBÖ-23(K): Her türlü söz sahibi.

SBÖ-43(E): Şimdi söz sahibi.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin ifade ettikleri kavramlardan yalnızca 1 frekansa sahip 9 kavramın olduğu görülmektedir. Bunlardan 4 tanesi yalnız kadın öğretmenler tarafından ifade edilirken, 5 tanesi yalnız erkek öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Kadın öğretmenler tarafından 1 frekans ile ilişkilendirilen kavramlar; çalışkan, eğitim hakkı, ekonomik hayat, oy hakkı kavramlarıdır. Erkek Bilgiler öğretmenler tarafından 1 frekansla ilişkilendirilen kavramlar ise; aktif, anne, Atatürk devrimleri, hukuk, savaşı, kavramlarıdır.

*SBÖ-28(K): Cumhuriyet kadını tüm zamanlarda **çalışkan** bir varlık olma özelliği sergilemiştir.*

*SBÖ-19(E): Cumhuriyet kadını çağdaş hayatın içinde her alanda kendine yer bulup **aktif** rol almıştır.*

Tablo da dikkat çeken bir diğer unsur da 5 frekans ile ilişkilendirilen kavramlardan “çalışma hakkı” kavramı yalnızca erkek öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. 4 frekans ile “siyasi hak ve aile hayatı” kavramları ifade edilmiştir. “Temel taş” kavramı 3 frekans ile yalnızca kadın öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. 2 frekans ile ilişkilendirilen” resmi evlilik” kavramı da yalnızca kadın öğretmenler tarafından ifade edilen kavramdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden örnek verecek olursak;

*SBÖ-34(E): **Çalışma hakkı** ile ülkemizin kalkınmasında önemli bir role sahiptir.*

*SBÖ-47(K): Kadın bir toplumun **temel taşıdır**.*

*SBÖ-13(K): Aile düzeninin oturmasında kadın **temel taş** görevini görür.*

*SBÖ-18 (K): Resmi **evlilik** kadını değerli kılmıştır.*

*SBÖ-16 (K): Kadın ailede söz sahibi olmasını **resmi evlilik** yapması ile kazanmıştır.*

4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Yönelik Yanıtların Sınıflandırılması

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “cumhuriyet ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin cevaplarının ilk örüntüleri olan kavramlar incelenmiş ve ana kategoriler oluşturulmuştur.

Tablo 4.6’da Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların sınıflandırılması ile bu kategorilerin frekans ve % değerleri verilmiştir.

Tablo 4.6. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Yönelik Yanıtların Sınıflandırılması*

Kategori	Kavram	f	(K/E)	%
Hak	Hak, çalışma hakkı, boşanma, sosyal hak, siyasi hak, oy hakkı, okuma-yazma, söz sahibi, seçme-seçilme, aktif, eğitim hakkı, ekonomik hayat, resmi evlilik	78	52k/26e	61
Eşit	Eşit, medeni, Atatürk devrimleri, özgür, kılık-kıyafet, hukuk	32	17k/15e	25
Aile hayatı	Aile hayatı, medeni kanun, anne, temel taş, birey, savaştı, çalışkan	18	13k/5e	14
Genel Toplam		128		100

Tablo 4.6 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplarda; “Hak” kategorisi 61 frekans ile 1. Sırada yer alırken, “aile hayatı” kategorisi 14 frekans ile son sırada yer almaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden kategori içerisinde yer alan görüşleri aşağıda verilmiştir:

1. Kategori- Hak: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %61’dir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-36(E): Cumhuriyet kadınlara haklar kazandırmıştır.

SBÖ-47(K): Boşanma hakkı.

SBÖ-7(E): Sosyal hak sosyal kadın.

SBÖ-17(E): Kadın çalışma hakkı ile iş hayatına dâhil olmuştur.

SBÖ-19(E): Cumhuriyet kadını çağdaş hayatın içinde her alanda kendine yer bulup aktif rol almıştır.

SBÖ-43(E): Şimdi söz sahibi.

SBÖ-22(K): Kadın ekonomik hayatın her yerindedir.

SBÖ-3(K): Kadın siyasi haklarla birlikte oy hakkını kazanmıştır.

SBÖ-25(K): Eğitim hakkı ile kadın bilime yönelmiştir.

2. Kategori- Eşit: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %25'tir. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-28(K): Eşit kadın.

SBÖ-24(K): Kılık kıyafet değişti.

SBÖ-6(K): Kadının var olma sebebidir eşitlik.

SBÖ-46(K): Erkeklerle eşit oldu.

SBÖ-43(E): Atatürk devrimleri hukuk alanında yenilikler getirdi.

SBÖ-16(K): Özgür kadın.

3. Kategori- Aile hayatı: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %14'tür. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-27(K): Aile hayatında kadın meta olmaktan çıkmıştır.

SBÖ-26(K): Medeni kanunla kadın ailede birey hâline geldi.

SBÖ-17(E): Kadın annelik özelliği ile yaratılmıştır.

4.5. SOSYAL BİLGİLER DERS VE KILAVUZ KİTAPLARINDA "CUMHURİYET KADINI KAVRAMINA NE ÖLÇÜDE YER VERİLDİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ NELERDİR?" SORUSUNA VERİLEN YANITLARIN SINIFLANDIRILMASI

Tablo 4.7'de Sosyal Bilgiler "Ders ve kılavuz kitaplarında cumhuriyet kadını kavramına ne ölçüde yer verildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna verilen cevaplar görülmektedir

Tablo 4.7. "Sosyal Bilgiler Ders ve kılavuz kitaplarında cumhuriyet kadını kavramına ne ölçüde yer verildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?" Sorusuna Verilen Yanıtların Değerlendirilmesi

Yer Verilme Ölçütü	f	(K/E)	%
Yer verilmiş	47	25k/22e	98
Yer verilmemiş	1	1k/-	2
Genel Toplam	48	26k/22e	100

Tablo 4.7’de “Sosyal Bilgiler ders ve kılavuz kitaplarında cumhuriyet kadını kavramına ne ölçüde yer verildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin kadın ve erkek öğretmenlerin 2 ölçütü karşılık verildiği görülmektedir. Bu ölçütler “yer verilmiş” ve “yer verilmemiş” ölçütleridir. Bu ölçütler incelendiğinde aralarında anlamlı farklar olduğu tespit edilmiştir. Yer verilmiş ölçütünde 25 kadın öğretmen bulunurken yer verilmemiş ölçütünde 1 kadın öğretmen bulunmaktadır. Yine yer verilmiş ölçütüne 22 erkek öğretmen cevap verirken, yer verilmemiş ölçütünde erkek öğretmenlerin bulunmadığı tespit etmiştir. %lik değerlerinde de belirgin farklar görülmektedir. Yer verilmiş % 98, yer verilmemiş % 2’dir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarından örnekler aşağıdadır.

SBÖ-20(E): Kadına yer verilmiştir.

4.6. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLARAK "CUMHURİYET KADINININ TOPLUMDAKİ YERİNİ NASIL DEĞERLENDİRDİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ NELERDİR?" SORUSUNA VERMİŞ OLDUKLARI YANITLAR

Tablo 4.8’de “Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir.

Tablo 4.8. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Yönelik Vermiş Oldukları Yanıtlar

Görüş	f	(K/E)	%	Görüş	f	(K/E)	%
Kadın-erkek eşit	20	15k/5e	41.6	Cumhuriyet kadını	1	1/-	2.0
Hakları düzenlenmiş	15	10k/5e	32	Gelişme var	1	1/-	2.0
Ön planda değil	3	2k/1e	6.2	İleri bakışlı	1	1/-	2.0
Yönetimde olmalı	2	1k/1e	4.1	<i>Laik</i>	1	-/1	2.0
Kendi olmak istediği yerde	2	2k/-	4.1	Medeni ve demokratik yaşama sahip	1	1/-	2.0
				<i>Yenilikçi</i>	1	-/1	2.0
Genel Toplam					48		100

Tablo 4.8 incelendiğinde çalışma grubuna katılan “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; “Kadın erkek eşit” görüşü 20 frekans ile en çok ifade edilen görüş olmuştur. “Yönetimde olmalı” görüşü 2 frekans ile ilişkilendirilmiş olup; 1 kadın, 1 erkek öğretmen tarafından ifade edilmiştir. “Kendi olmak istediği yerde” görüşü 2 frekans ile yalnızca kadın öğretmen tarafından ifade edilmiştir.

SBÖ-28(K): **Kadınla erkek eşit olmalıdır.**

SBÖ-46(K): **Kadın erkek eşitliği sağlandı.**

SBÖ-26(K): 1926'dan bu yana **kadın erkek eşit** olmuş zamanla bu eşitlik artmıştır.

SBÖ-47(K): **Kadın erkek eşitliği haklarla sağlandı.**

SBÖ-12(K): Her geçen yıl **kadın erkekle eşit** olmuştur.

SBÖ-17(E): Son yıllardaki gelişmeler **kadın erkek eşitliğinin** geldiği noktayı gösterir.

SBÖ- 20(E): Cumhuriyet **kadını erkeğiyle eşit** oldu.

SBÖ-2(E): TBMM'deki milletvekili sayısı **kadınla erkeğin eşitliğine** bir örnektir.

SBÖ-34(K): Genel olarak **kadın erkek eşitliği** sağlandı..

SBÖ-33(K): **Kadın yönetimde olmalı.**

SBÖ-3 (K): **Kadın milletvekillerimizin sayısı az olduğu için daha fazla kadın kendi olmak istediği yerde olmalı.**

Tablo incelendiğinde, 6 görüşün sadece birer kez ifade edildiği görülür. Bunlardan 4'ü yalnız kadın öğretmen tarafından ifade edilirken, 2'si yalnız erkek öğretmeni tarafından ifade edilmiştir. Erkek öğretmen tarafından 1 frekans ile ilişkilendirilen görüşler; laik ve yenilikçi olarak nitelenmiştir. Kadın öğretmenler tarafından 1 frekans ile ilişkilendirilen görüşler ise; cumhuriyet kadını, gelişme var, ileri bakışlı, medeni ve demokratik yaşama sahip görüşleridir.

SBÖ-43(E): **Kadın yenilikçi ve laik bir yapıda olmalıdır.**

SBÖ-3(K): **Kadınlarla ilgili son yıllarda gelişmeler vardır.**

4.6.1. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Cumhuriyet Kadınının Toplumdaki Yerini Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Görüşleri Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Sınıflandırılması

Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen cevapların ilk örüntüleri olan görüşler incelenmiş ve kategoriler oluşturulmuştur.

Tablo 4.9’da Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen cevapların sınıflandırılması ile oluşan kategoriler yer almaktadır.

Tablo 4.9. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Sınıflandırılması

Kategori	Görüş	f	(K/E)	%
Hakları düzenlenmiş	Hakları düzelenmiş, kadın erkek eşit, yönetimde olmalı, medeni demokrat yaşama sahip, laik, kendi olmak istediği yerde	41	30k/11e	85.4
Yenilikçi	Yenilikçi, gelişme var, ileri bakışlı, cumhuriyet kadını	4	3k/1e	8.3
Ön planda değil	Ön planda değil	3	2k/1e	6.3
Genel Toplam		48		100

Tablo 4.9 incelendiğinde “Hakları düzenlenmiş” kategorisi 41 frekans ile birinci sırada yer alırken, 3 frekans ile “ön planda değil” kategorisi son sırada yer almaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen cevaplarından, kategorilere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

1. Kategori- Hakları düzenlenmiş: Bu kategoriye giren görüşleri kullanan öğretmenlerin oranları %85.4’tür. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-19(E): Cumhuriyet var olduğundan beri kadınların hakları düzenlenmiştir.

SBÖ-45(K): Yönetimde olan kadınlara daha çok görevler verilmelidir.

SBÖ-10(K): Medeni ve demokratik yaşama sahip kadın kendi olmak istediği yerdedir.

2. Kategori- Yenilikçi: Bu kategoriye giren görüşleri kullanan öğretmenlerin oranları %8.3’tür. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-30(E): Yenilikçi tarzın benimsenmediği yörelerde kadınlar hâlâ dışlanmaktadır.

SBÖ-16(K): Cumhuriyet kadını ileri bakışlıdır.

3. Kategori- Ön planda değil: Bu kategoriye giren görüşleri kullanan öğretmenlerin oranları %6.3’tür. Öğretmen görüşleri ise;

SBÖ-30(E): Kadın bölgesel farklılıklardan dolayı henüz ön planda değildir.

4.7. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLARAK “CUMHURİYET KADINININ TOPLUMDAKİ YERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ NELERDİR? SORUSUNA YÖNELİK VERİLEN YANITLAR

Tablo 4.10’da Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak “cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen kavramlar görülmektedir.

Tablo 4.10. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” Sorusuna Yönelik Verilen Yanıtlar

Kavram	f (K/E)	%	Kavram	f (K/E)	%	Kavram	f (K/E)	%			
Eşit	9	2/7	12	Aile	1	1/-	1.3	Kendine güvenen	1	1/-	1.3
Hak	4	4/-	5.4	Anne	1	-/1	1.3	Kendini ifade eden	1	1/-	1.3
Kararlı	4	4/-	5.4	Aydın	1	-/1	1.3	Kılık kıyafet	1	1/-	1.3
Söz hakkı	4	3/1	5.4	Başarılı	1	1/-	1.3	Köle olmayan	1	-/1	1.3
İş hayatı	3	2/1	3.9	Bilim	1	-/1	1.3	Kültürlü	1	-/1	1.3
Sosyal hak	3	2/1	3.9	Bilinçli	1	-/1	1.3	Laik	1	-/1	1.3
Önem	2	2/-	2.6	Çağdaş eğitim	1	-/1	1.3	Meslek sahibi	1	-/1	1.3
Adil	2	2/-	2.6	Çalışkan	1	-/1	1.3	Modern	1	-/1	1.3
Çağdaş	2	2/-	2.6	Çocuk yetiştiren	1	-/1	1.3	Sağlıklı toplum	1	-/1	1.3
Toplumsal alan	2	-/2	2.6	Güçlü	1	-/1	1.3	Teknoloji	1	1/-	1.3
Kültürel bakış açısı	2	-/2	2.6	Görev	1	-/1	1.3	Yurttaş	1	-/1	1.3
Ezilmeyen	2	1/1	2.6	Güvenilir	1	-/1	1.3				
Eğitimli	2	1/1	2.6								
Siyasi hak	2	1/1	2.6								
Özgür	2	1/1	2.6								
Değer	2	1/1	2.6								
Yönetim	2	1/1	2.6								
Saygı	2	1/1	2.6								
Üretim	2	1/1	2.6								
Genel Toplam									76		%100

Tablo 4.10 incelendiğinde çalışma grubuna katılan “Sosyal Bilgiler Öğretmenleri olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; “Eşit” kavramı 9 frekans ile 1. Sırada yer almaktadır. “Hak ve kararlı” kavramları 4 frekans ile ilişkilendirilmiş olup; yalnızca kadın öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarından örnek verecek olursak;

SBÖ-10(K): Haklarına saygı gösterilmediği, baskı ve şiddete maruz kaldığı, geri kaldığı sürece ve erkeklerle eşit hale gelmemiştir.

SBÖ-32(K): Kadın kararlı olmalıdır.

Tablo incelendiğinde yalnızca 1 frekansa sahip 23 kavram olduğu görülmektedir: Bunlardan 6 tanesi sadece kadın öğretmenler tarafından, 17 tanesi yalnızca erkek öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Yalnızca 1’er kadın öğretmenler tarafından ifade edilen kavramlar; aile, başarılı, kendine güvenen, kendini ifade eden, kılık kıyafet,

teknoloji kavramlarıdır. Erkek öğretmenler tarafından 1 frekansla ilişkilendirilen kavramlar ise; anne, aydın, bilim, bilinçli, çağdaş eğitim, çalışkan, çocuk yetiştiren, güçlü, görev, güvenilir, köle olmayan, kültürlü, laik, meslek sahibi, modern, sağlıklı toplum, yurttaş kavramlarıdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden örnek verecek olursak;

*SBÖ-4(K): Eğitim seviyesi yüksek olan kadın **kendine güvenen** bir birey olur.*

*SBÖ-32(K): Kadın **kılık kıyafetle** geri kalmışlıktan kurtulmuştur.*

*SBÖ-1(E): Kadın toplum içerisinde **çocuk yetiştiren** bir varlıktır.*

*SBÖ-2(E): Bir kadın ne kadar **bilinçli** olursa toplum o derece de iyi bir şekilde kalkınır.*

*SBÖ-12(K): Kadın, **hakları** kazanandır.*

*SBÖ-31(K): **Kararlı** olmalıdır.*

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “cumhuriyet kadının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen cevaplarda ilişkilendirilen kavramlara baktığımızda; 2 frekans ile ilişkilendirilen kavramların yer aldığı görülmektedir. Bu kavramlardan “önem, adil, ve çağdaş” kavramları yalnızca kadın öğretmenler tarafından ifade edilirken; “toplumsal alan ve çağdaş” kavramları yalnızca erkek öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

*SBÖ-31(K): **Çağdaş.***

*SBÖ-25(K): Kadınlara daha fazla **önem** verilmelidir.*

*SBÖ-23(K): **Adil.***

*SBÖ-37(E): Çağdaş bir toplum olmak için **toplumsal alanda** kadın erkekle aynı olmalıdır.*

*SBÖ-19(E): **Kültürel bakış açısı** geliştirmelidir.*

Sonuç olarak; Tablo 4.10 incelendiğinde; Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak “cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir” sorusuna verilen yanıtlar toplamda 42 kavram ile ilişkilendirilmiştir. Kavramlar frekans sırasına konulmuştur. En fazla frekansa sahip kavram “eşit” iken, en az frekans değerine sahip

kavram ise “üretim”dir. Tabloda dikkat çeken hususlar ise; yalnız kadın ve yalnız erkek öğretmenler tarafından ifade edilen kavram sayısı 23’tür. 1’er frekans ile ilişkilendirilen kavramlardan italik yazılanlar erkek öğretmenler tarafından kullanılmıştır.

4.7.1. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Cumhuriyet Kadınının Toplumdaki Yeri Hakkındaki Görüşleri Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Sınıflandırılması

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir sorusuna verilen cevapların ilk örüntüleri olan kavramlar incelenmiş ve ana kategoriler oluşturulmuştur.

Tablo 4.11’de “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar kategorize edilip, bu kategoriye giren kavramların frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Tablo 4.11. “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Sınıflandırılması

Kategori	Kavram	f	(K/E)	%
Hak	Hak, söz hakkı, sosyal hak, adil, siyasi hak, yurttaş, iş hayatı, meslek sahibi, görev, üretim, kararlı	26	20k/6e	35.7
Eşit	Eşit, yönetim, özgür, laik	14	4k/10e	20.6
Eğitimli	Eğitimli, kültürlü, başarılı, köle olmayan, kendine güvenen, kültürel bakış açısı, ezilmeyen, kendini ifade eden, bilinçli, çalışkan, güçlü	14	5k/9e	16.8
Aile	Aile, anne, çocuk yetiştiren, güvenilir, saygı, toplumsal alan, önem, değer	13	5k/8e	15.5
Çağdaş	Çağdaş, modern, aydın, çağdaş eğitim, kılık kıyafet, bilim, teknoloji, sağlıklı toplum	9	3k/6e	11.7
Genel Toplam		78		100

Tablo 4.11 incelendiğinde “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin cevapları kategori şeklinde frekans sırasına göre dizilmiştir. Buna göre; 29 frekans ile “hak” kategorisi yer alırken iken; en düşük 9 frekansla “çağdaş” kategorisidir.

Aşağıda ise öğretmenlerin kullandıkları ifadelerden örnekler sıralanmıştır:

1. Kategori- Hak: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %35.7’dir. Öğretmenlerin beklentileri;

SBÖ-34(K): Hakkımı arayabilen.

SBÖ-32(K): Sosyal hakları yukarıya çekilmiş.

SBÖ-30(E): Siyasi hak sahibi olan kadınının meclisin %50 sine dâhil olması gereklidir.

SBÖ-5(K): İş hayatına dâhil olan kadın ekonomik özgüluğe kavuşmuştur.

SBÖ-2(E): Kadın artık meslek sahibidir.

SBÖ-18(K): Adaletli bir yaşam.

2. Kategori- Eşit: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %20.6'dır. Öğretmen görüşlerine ilişkin örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

SBÖ-2(E): Laik kadın.

SBÖ-30(E): Bakış açısının değişmesi, eşit, özgür ve yönetim kavramlarını ortaya çıkartmıştır

SBÖ-7(E): Yönetim kavramı tam olarak oturmamış.

3. Kategori- Eğitimi: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları % 16.8'dir. Öğretmenlerin beklentileri;

SBÖ-11(E): Eğitimi ve kültürlü bir ailede çocuk iyi şartlarda yetişir.

SBÖ-23(K): Başarılı.

SBÖ-17(E): Kadın insanca yaşayıp köle olmayan, ezilmeyen, kendini ifade edip dik durmalıdır.

SBÖ-7(E): Kültürel bakış açısı zengin kadın çalışkan ve güçlüdür.

4. Kategori- Aile: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %15.5'tir. Öğretmenlerin beklentileri ise;

SBÖ-47(K): Türk toplumunda ailenin önemli yeri vardır.

SBÖ-38(E): Tüm insanlar eşittir.

SBÖ-39(E): Toplumsal alanda güvenilir.

SBÖ- 10(K): Kadın önemlidir.

5. Kategori- Çağdaş: Bu kategoriye giren kavramları kullanan öğretmenlerin oranları %11.7'dir. Öğretmenlerin beklentileri ise;

SBÖ-7(E): Modern, çağdaş eğitim ve aydın toplum.

SBÖ-23(K): Kadın kılık kıyafeti ile çağdaş olmuştur.

SBÖ- 34(K): Bilim.

SBÖ-26(K): Teknolojik.

SBÖ -1(E): Sağlıklı toplum

Tablo 4.11’de “Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin örnek ifadeler kullanılarak farklı kategoriler oluşturulmuştur. Bunun sonucunda, 5 farklı kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler oluşturulurken kadın ve erkek öğretmenlerin görüşlerinden örnekler alınmıştır ve kategoriler frekans sırasına konulmuştur.

Bu kategorilerin içeriğine bakıldığında; 26 frekans ile 1. sırada yer alan “hak” kategorisidir. Toplam frekans içerisinde kadın öğretmen sayısı 20 iken, erkek öğretmen sayısı 6’dır. Oran olarak da %35.7’dir. Kategorilerdeki öğretmen görüşleri ise; hak, söz hakkı, sosyal hak, adil, siyasi hak, yurttaş, iş hayatı, meslek sahibi, adaletli, görev, üretim ve kararlıdır.

2. sırada ise; 14 frekans ile yer alan “eşit” kategorisidir. Bu da 4 kadın, 10 erkek öğretmenle oluşan görüşlerdir. Oran olarak %20.6’dır. Öğretmen görüşleri ise; eşit, yönetim, özgür, laik.

3.sırada ise; 14 frekansla yer alan “eğitilmiş” kategorisidir. Bu da 5 kadın 9 erkek öğretmenle oluşmuştur. Oran olarak da %17.9’dur. Öğretmen görüşleri ise; eğitilmiş, kültürlü, başarılı, köle olmayan, kendine güvenen, kültürel bakış açısı, ezilmeyen, kendini ifade eden, bilinçli, çalışkan ve güçlüdür.

4. sırada ise; 14 frekansla yer alan “aile” kategorisidir. Bu da 5 kadın 9 erkek öğretmenle oluşmuştur. Oran olarak da %15.5’tir. Öğretmen görüşleri ise; aile, anne, çocuk yetiştiren güvenilir, saygı, toplumsal alan, önem ve değerdir.

5. sırada ise; 9 frekansla yer alan “çağdaş” kategorisidir. Bu da 3 kadın 6 erkek öğretmenle oluşmuştur. Oran olarak da %11.7’dir. Görüşler ise; çağdaş, modern, aydın, çağdaş, eğitim, kılık kıyafet, bilim, teknoloji ve sağlıklı toplumdur.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ, TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel problemi ve alt problemler doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, bu sonuçlar dikkate alınarak yapılan tartışmalara ve sunulan önerilere yer verilmiştir.

Cumhuriyetin ilanı ile ortaya çıkan “cumhuriyet kadını” profilinin varlığı dikkat çeken bir konudur. Sonrasında yapılan inkılâplar ve inkılâpların kadınlar üzerindeki etkileri sürekli merak edilen bir konudur. Toplumda kadının, erkeklerin yanında eşit bireyler olarak algılanmış olması dikkat çekici konudur. Bu bağlamda “Cumhuriyet Kadını” konseptinin yaşamsal, düşünsel ve fiziksel anlamda 21. yy Türkiye’si için geriye dönülmez bir şekilde bir rol model oluşturduğu görmezlikten gelinmeyecek bir gerçektir. Buraya kadar; çalışmanın kapsamından ve analizinden yapılan çıkarımlara vurgu yapılmıştır. Aşağıda ise çalışma ile ilişkin örnek araştırmalara yer verilmiş; olup çalışma ile örnek çalışmalar kıyaslanıp çıkarımlara değinilmiştir.

Araştırma incelendiğinde; Kadın ve Erkek Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin cumhuriyet kadını hakkındaki görüşleri, cumhuriyetin ilanı ile kadının kazanımları, ders ve kılavuz kitaplarında kadının yeri, kadının toplumda hangi konumda olduğu ve toplumdaki konumunun nasıl olması gerektiğinin eğitimciler açısından değerlendirilmesine bakıldığı zaman, kadın ve erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinde;

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin **cumhuriyet kadını** kavramına ilişkin görüşleri sorusuna kadın erkek öğretmenlerin en fazla çağdaş, modern, özgür ve eşit kavramları ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Kadın erkek Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüş ayrılıkları yaşadıkları kavramlar ise; Atatürkçü ve iyi annedir. Kızılay (2010); “Türk Modernleşmesinde Ataerkil Söylemin Yansımaları” adlı çalışmasında; Osmanlı-Türk modernleşmesi sürecinde geleneksel toplumsal düzende işleyişte olan ataerkil otoritenin ne kadar egemen olup olmadığını tartışmak ve Cumhuriyetle birlikte değişen toplumsal yapının kadının statüsünün ne kadar iyileştirebildiğini Türk Medeni Kanunu’nun alakalı maddeleri çerçevesinde incelemektir. Modernleşme de kadının kazandığı statüyü incelemiştir. Cumhuriyet kadını profili ve statüsü çalışmanın içeriğinde bulunduğu için çalışmayı destekler niteliktedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin **cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir** sorusu hakkındaki görüşleri; cumhuriyetin kadınlara, seçme seçilme, hak ve özgürlük gibi kavramları kazandırdıklarını ifade etmişlerdir. Erkek Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kadın Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden farklı olarak kadınların çalışma hakkını kazandıklarına vurgu yapmışlardır. Caporal (1982); “Kemalizm ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını” isimli kitabında Türk kadınının inkılaplardan sonra nasıl bir değişime uğradığını, sahip oldukları hakları, toplum içinde siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan geçirdiği değişiklikleri, Kemalizm’in kadınlarımıza bakış açısını ve getirdiği yenilikleri anlatmıştır. Bu yönüyle çalışmayı destekler niteliktedir. İnan (1964); “Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması” adlı kitabında Atatürk ve sonrasında kadınların haklarının arttığı toplumda tüm alanlarda sahip oldukları hakları anlatmaktadır. Bu yönüyle çalışmayı destekler niteliktedir. Şavklı (2011); “*Atatürk Döneminde Parlamento Faaliyetleri*” adlı çalışmasında; TBMM’nin açılışından itibaren; eğitim, hukuk, ekonomi, dış ilişkiler, toplumsal ve kültürel alanlardaki değişimleri ve parlamenter yenilikleri aşama aşama inceleyerek, bu dönemin aydınlatması için yapılan bir çalışmadır. Cumhuriyetin kadınlara kazandırdıklarını incelediği için çalışmayı destekler niteliktedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin **ders ve kılavuz kitaplarında cumhuriyet kadını** profiline hangi ölçüde yer verildiğine dair görüşleri sorusuna verilen cevaplarda kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterli ölçüde yer verilmiştir ölçütü üzerinde fikir birliğine vardıkları gözlenmiştir. Zor (2008); “*Geçmişten Günümüze Türk kadını ve Bunların İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması*” adlı yüksek lisans tezinde; Bu araştırmanın amacı geçmişten günümüze Türk kadınının gelişimini incelemek ve bu gelişimin ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımalarını saptamaktır. Araştırmada kadınların yer alması gereken konularda isim, resim ya da bilgi olarak ne kadar yer aldığı, MEB ile özel yayınevlerinin (Baüarg ve Sürat) ders kitapları incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı geçmişten günümüze Türk kadınının gelişimini incelemek ve bu gelişimin ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımalarını saptamaktır. Araştırmada kadınların yer alması gereken konularda isim, resim ya da bilgi olarak ne kadar yer aldığı, MEB ile özel yayınevlerinin (Baüarg ve Sürat) ders kitapları incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada 4. Ve 5. Sınıf ders kitapları incelenmiş ve yeterlilikleri tespit edilmeye çalışılırken diğer çalışmada da 4,5,6 ve 7.sınıf ders ve kılavuz kitapları incelenmiş kadının

hangi ölçüde yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Gazan (2010); *Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretimi* adlı yüksek lisans tezinde; 6. Sınıf öğrencilerin tutumları incelenmiştir. Tezde bir sınıf baz alınmış ve öğrenciler üzerinde araştırma yapıldığı için farklılıklar görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdikleri hakkındaki görüşleri kadın erkeğin eşit olduğunu, haklarının düzenlendiğini ifade etmişlerdir. Tekeli (1970); “Kadınlar ve Siyasal-Toplumsal Hayat” isimli çalışmasında, kadınların siyasi ve toplumsal alandaki kazandıkları yeniliklere ve kazanımlarına vurgu yapmaktadır. Alanla ilgili literatür çalışması yapmıştır. Çalışmayı destekler niteliktedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkında ne düşünmektedir sorusuna öğretmenlerin eşit kavramına vurgu yaptıkları görülmüştür. Kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasında görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir. Buna göre; kadın öğretmenlerin hak ve kararlı kavramını ayırt edici olarak kullandıkları görülmektedir. Kaymaz (2010); Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu adlı makalesinde; Atatürk’ün kadınlar için yaptığı devrimlerden, kadınların bu devrimlerden ne denli etkilendiğine vurgu yapmaktadır. Toplumdaki bu kazanımları vermeye çalışan öğretmenlerin de devrimlerin kadınlara kazandırdığı olgulara dikkat çektiği için çalışmayı destekler niteliktedir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından çıkarımlar baz alınarak; bu ve benzer çalışmayı yapmayı düşünen yeni araştırmacılara, cumhuriyet kadınına her zaman vurgu yapan derneklere, eğitimcilere, ders ve öğretmen kılavuz kitabı hazırlayan komisyon üyelerin aşağıda belirtilen şu öneriler sunulmuştur;

- ✓ Cumhuriyet kadını ile alakalı kavramların zenginliğini arttırıp kalıcılığını sağlamak amacıyla, okullarda kadın ve erkek öğretmenler tarafından kavram haritalarının oluşturulup bunların analizleri önerilebilir.
- ✓ Ayriyeten bu kavramın gelişmesindeki sıkıntıları belirlemeye yönelik derinlemesine durum çalışmaları tasarlanması gelecekteki araştırmalara önerilebilir.
- ✓ Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantısında meydana gelen değişimlerin farkındalığını arttırmak için; kadınların kazanımları ile ilgili gözlemler yapıp, bilimsel çalışmalara kaynak sağlanabilir.

- ✓ Etkinliklerin analizi amacıyla, programda eğitim gören Sosyal Bilgiler öğretmenlerine tutum testleri geliştirilmesi önerilebilir.
- ✓ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hususunda yaptığı yorumlardan yola çıkarak bu yerin daha ileriye taşınması için eğitim fakültelerinde verilen derslerin tekrar gözden geçirilmesi önerilebilir. İlerde yapılacak araştırmalar bu alanda eğitim sağlayacak etkinlikler geliştirilip deneysel çalışmalarla etkileri gözlenebilir.
- ✓ Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sunduğu toplumdaki konumun sağlanması için ileride yapılacak çalışmalarda, yapılması gereken toplumsal hareketin araştırılması önerilebilir. Toplumsal hareketlerde de toplumda eşitliği ve hakları savunan kadınlar tespit edilip öncü olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, T. (1981). *Kadın-Erkek Eşitliği*. Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi, Ankara.
- Arat, N. (1986). *Kadın Sorunu*. İstanbul: Say.
- Arat, N. (1992). *Türkiye’de Kadın Olgusu*. (1.basım). İstanbul: Say.
- Armağan, S. (1980). *Bugünkü Anayasa Düzeni*. İstanbul: Yeni Asya.
- Binbaşoğlu, C. (1991). *Öğrenme Psikolojisi* (5. Basım). Ankara: Kadioğlu.
- Caporal, B. (1982). *Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Centel, T. (2001). “Türk Çalışma Yaşamı Açısından Son Anayasa Değişikliği İş- veren Dergisi, 13-14.
- Cin, H. (1974) *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme* Ankara.
- Çeker, O. (1999). Huhuk-i Aile Kararnamesi Giriş ve Tarihçesi. *Mehir Dergisi*, s.19-21.
- Çelik, G.(2009). *Türkiye’de Durum*, Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009.
- Doğanay, A. (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* Öztürk C. Dilek D. (ed.) Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (15-46) Ankara: Pegem.
- Doğramacı, E. (1993). *Atatürk’ten Günümüze, Sosyal Değişmede Türk Kadını*. Ankara: TTK ve TDK.
- Ersöz, T. (2012). *5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı* Ankara: Pasifik.
- Gazan, N. (2010), *Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretimi*, Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Görsel Büyük Kültür Ansiklopedisi, (1984). (Cilt.5, s.3167) İstanbul: Ansiklopedi Görsel.
- Gül, M. (1998). *Bizde Kadınların Siyasal Haklar Alması ve İlk Kadın Milletvekillerimiz Cumhuriyet’in Kuruluşunun 75. Yılı Armağanı*. Ankara: Gazi Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tar. Arş. ve Uyg. Merkezi.
- Gündüz, F. (2000). *Kadın İşgücününün Türk Ekonomisine Katılımı* Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu’na Armağan. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları: Önder.
- Güzel, M.Ş. (1996). *Türkiye’de İşçi Hareketi 1908-1984*. İstanbul: Kaynak.
- İnan A. (1964). *Atatürk ve Türk Kadın Haklarınının Kazanılması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- İnan, A. (1982). *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*. (4. basım). İstanbul: Milli Eğitim.
- Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya.
- Kapani, M. (1981). *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: AÜHF.
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.

- Karasar, N. (1995). Bilimsel araştırma yöntemi. Araştırma Eğitim Danışmanlık. Ankara: 3A.
- Karakaya, M., Midilli A., Güven N. (2014). 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı Ankara: Sevgi.
- Kartal, B.C. (2005). Türkiye’de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanma Süreci ve 1930 Belediye Seçimleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymaz, İ.Ş. (2010). *Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, s. 46.
- Kızılay T.E. (2010). “*Türk Modernleşmesinde Ataerkil Söylemin Yaklaşımları*,” Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Komasyon (2013). MEB 4. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı: Ankara.
- Kuyaksil, A. (2002). *İnsan Hakları Bilgileri*. Ankara: Eylül.
- Kurnaz, Ş. (1992). Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını. (1. basım). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kuzu, B. (1995). *Türkiye’de Anayasal Planda ve Uygulamada İnsan Hak ve Hürriyetlerine Genel Bir Bakış*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi s. 211.
- Lake, M. (1995). Globalleşen Dünyada Yurt İçinde ve Yurt Dışında Kadının Durumu. Kadınlar Birliği ve Dayanışma Derneği I. Uluslararası Sempozyumu. 1-3 Kasım 1995. Ankara: Avrupa Birliğinde Kadınlar: Fırsat Eşitliği Tebliğleri.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, London: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar, Ankara.
- Mumcu, A. (2001). Türkiye’de İnsan Haklarının Dünü ve Bugünü. (Edt.: H. Yazıcı) *İnsan Haklarının Gelişimi* içinde (113-114). Ankara: TÜBİTAK.
- Onay, P. (1989). *Türkiye’nin Sosyal Kalkınmasında Kadının Rolü*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Örtlek, M. (2006 8 Mart). Kadınların Daha Çok İş Var Radikal s.8.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A.
- Şavkılı, C. (2011). Atatürk Dönemi Parlamento Çalışmaları, *KSÜ, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]. (2004). *Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> adresinden 13.12.16 tarihinde erişilmiştir.
- Taşkıran, E.T. (1975). *Türkiye’de Kadın Hakları Devrimi Atatürk Devrimleri*, 1. Milletler Arası Sempozyumu Bildirileri, 10-14 Aralık 1973, İstanbul Üniversitesi Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Dergisi, 413-420.

- Tekeli, Ş. (1970). *Women in Turkish Politics, "Women in Turkish Society,"* (der.) Nermin Abadan-Unat, Leiden, E.J. Brill, 1981, s. 299-1192.
- TUİK, İstatistiklerle Kadın, (2008-2016).TUİK Yayın No Sayı: 24643 07 Mart 2017: Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Adalet Kamu ve Özel Hukuk İşlemleri 2018, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) 1994-2018 Özel İhtistam Raporu İstatistik Göstergeler. <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr>.
- Türkiye Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Cumhuriyeti Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2010).
- Uygun, O. (1996). *Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları*, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü. Ankara.
- Ünal F. (2017). 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı Ankara: MEB.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin.
- Zor, A. (2008). Geçmişten Günümüze Türk Kadını ve Bunların 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

Değerli Öğretmenim;

Çalışmanın amacı; Cumhuriyet ilan edildikten sonra kadınların sosyal ve siyasal yaşantılarında meydana gelen değişimleri ortaya koymak, bu değişimleri de Sosyal Bilgileri öğretmenlerinin bakış açısı ile onların farkındalıklarını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Vereceğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel araştırma amacı ile kullanılacaktır. Bu nedenle adınızı ve okulunuzun adını belirtmemenizi rica eder katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Nur Sema ÖKDEM

Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I

1. Cinsiyetiniz:

( ) Erkek

( ) Kadın

2. Mesleki Kıdeminiz:

0-5 Yıl

6-10 Yıl

11-15 Yıl

16 Yıl ve üstü

BÖLÜM II

- 1) “Cumhuriyet kadını” kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 2) Sizce Cumhuriyetin ilanı ile kadınların yaşantılarında ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir?
- 3) Sosyal Bilgiler ders ve öğretmen kılavuz kitaplarında cumhuriyet kadını kavramına ne ölçüde yer verilmiştir?
- 4) Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yerini nasıl değerlendirir?
- 5) Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak cumhuriyet kadınının toplumdaki yeri hakkında ne düşünmektedir?

EK 2: Valilik Onayı

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98258552-605-E.4456861
Konu : Anket Çalışması (Nur Sema ÖKDEM)

20.04.2016

Sayın; Nur Sema ÖKDEM
(AQSÖZelFrkan.Teknik.Meşlek.Lisans) Sarıçam/ADANA)

İlgi : a) 07/04/2016 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamı'nın 19.04.2016 tarihli ve 98258552-20-E.4410049 sayılı onayı.

"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cumhuriyet Döneminde Kadın Haklarının Kazanımına İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans teziniz kapsamında Müdürlüğümüze bağlı Çukurova İlçesinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine anket uygulama isteğiniz ile ilgili ilgi olur ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Turan AKPINAR
Milli Eğitim Müdürü

EK: Onay Örneği (1 Sayfa)

Ayşe DOĞANCI
Şef

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
21.04/2016

Elektronik Ağ : <http://adana.meb.gov.tr>
E-posta: arge01@meb.gov.tr
Adres : Döşeme Mahallesi Mücahitler Caddesi Yeni Valilik Binası 01130 Seyhan / Adana

Tel: (0 322) 458 83 71 - 1666
Faks: (0 322) 458 83 92

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden a46b-ceb3-3332-99c0-10d8 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı : Nur Sema
Soyadı : ÖKDEM
Doğum Tarihi : 10.02.1986
Doğum Yeri : Adana
Yabancı Dil : İngilizce
Medeni Durumu : Bekar
E-posta : nurum_0106@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU :

2011-..... : Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı-KIRŞEHİR
2004-2008 : Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Sosyal
Bilgiler Öğretmenliği Bölümü, İlköğretim Ana Bilim Dalı
Lise : Adana Ayşe Atıl Anadolu Öğretmen Lisesi
Ortaokul : Ceyhan Yalıtır Kardeşler
İlkokul : Ceyhan Remzi Oğuz Arık İlkokulu

İŞ DENEYİMİ:

2008-2010 : Adana Genç İmaj Dershanesi
2010-2011 : Adana Sınav Dergisi Dershaneleri
2012-2013 : Adana Final Okulları
2013- : Adana Erkan Eğitim Kurumları

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

- Çelikkaya, T., Filođlu, S. ve Ökdem N.S. (2014). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Tarafından Uygulanma Düzeyleri. Journal of Social Studies Education Research, 4(1), 121-147.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Özeti Basılan Sözlü Bildiriler:

- Çelikkaya, T., Filođlu, S. ve Ökdem, N.S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Sözlü Bildiridir
- Ökdem N.S. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cumhuriyet Kadını Hakkındaki Görüşleri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Öđrenci Sempozyumunda Sunulan Sözlü Bildiridir.